

NHỮNG TÁC PHẨM KINH ĐIỂN THẾ GIỚI

I. S. Turgheniev

АХУА

NHÀ XUẤT BẢN HỘI NHÀ VĂN

Table of Contents

I
II
III
IV
V
VI
VII
VIII
IX
X
XI
XII
XIII
XIV
XV
XVI
XVII
XVIII
XIX

VĂN HỌC NGA

IVAN TURGENEV

AXYA

ANH TRÚC dịch

NHÀ XUẤT BẢN HỘI NHÀ VĂN – 2006

I

Ngay ấy tôi mới hăm hăm, - ông N.N mở đầu câu chuyện như vậy hẳn các bạn cũng thấy, chuyện xảy ra cách đây đã lâu. Thu xếp xong công việc, tôi bỏ ra nước ngoài ngay, nhưng không phải để “du học” như người ta thường nói thời bấy giờ, mà chỉ vì tôi muốn chu du trong thiên hạ, quan sát thế gian của các thánh thần. Tôi còn trẻ, sức lực dồi dào, và trong lòng lúc nào tôi cũng thấy vui: sản nghiệp còn nguyên vẹn và trong đầu chưa kịp gợn một chút lo âu, tóm lại là tôi đã sống những ngày hoàn toàn tự do thoải mái, muốn làm gì thì làm, những tháng năm xuân sắc nhất của con người. Thuở ấy nào tôi có nghĩ được rằng con người ta đâu có phải là thảo mộc, và tuổi xuân không thể nào cứ xanh tươi mãi. Tuổi thanh xuân cứ tiêu đi những chiếc bánh dát vàng nhưng lại tưởng đó chẳng qua cũng chỉ là thứ bánh ăn thường ngày, đã mấy ai nghĩ được rằng sẽ có lúc một mẫu bánh cũng phải ngửa tay xin. Nhưng thôi lý giải làm gì chuyện ấy.

Tôi đi ngao du không hề có chương trình và cũng chẳng nhằm một mục đích gì hết. Thích đâu thì dừng lại đấy để rồi lại bỏ đi ngay, vì tôi luôn luôn cảm thấy một niềm khao khát được thấy những gương mặt mới lạ chính là diện mạo con người. Tôi chỉ lưu tâm quan sát con người, tôi căm ghét những di tích bất hủ đầy vẻ hiếu kỳ, những bộ sưu tập hiếm hoi quý giá, chỉ riêng bộ dạng của người dẫn đường^[1] cũng đã gây cho tôi cảm giác buồn bực. Tôi suýt phát điên lên ở “Nhà bảo tàng xanh”^[2] tại thành phố Dresden. Thiên nhiên gây cho tôi những cảm xúc cực kỳ mạnh, nhưng tôi không yêu

cái gọi là vẻ đẹp của nó, không yêu những ngọn núi hùng vĩ, những thác ghềnh. Tôi không yêu để nó khỏi ràng buộc, quấy rầy tôi. Thế nhưng con người, những con người sống động: từ lời ăn tiếng nói, dáng điệu cho đến tiếng cười, đó mới chính là cái tôi không thể nào bỏ qua. Ở giữa đám đông bao giờ tôi cũng cảm thấy thanh thản và vô cùng thích thú, tôi vui vẻ đi theo thiên hạ, hò hét theo người ta, nhưng trong lúc đó tôi lại khoái trá đứng xem đám người kia la hét. Tôi rất thích quan sát con người... cũng không phải quan sát mà là nghiên cứu con người với cặp mắt tò mò đầy vẻ háo hức và không biết chán. Nhưng tôi lại nói lạc đề rồi.

Như vậy là cách đây hai mươi năm tôi đã sống trong một thị trấn nhỏ ở Đức, thị trấn Z nằm ở tả ngạn sông Ranh. Tôi đã cố nấu mình ở một nơi hẻo lánh và hiu quạnh, một quả phụ vừa gieo cho tôi một vết thương lòng, tôi quen biết bà ta ở nhà nghỉ có suối nước khoáng. Đó là một thiếu phụ rất duyên dáng và thông minh, bà ta tỏ ra kiêu sa với tất cả mọi người nhưng với tôi một con người lầm lẫn thì lúc đầu bà ta thậm chí còn khích lệ tôi, nhưng sau đó lại hắt hủi tôi một cách tàn nhẫn, khi đã thí tôi vì một viên trung úy người Baviê. Thực ra vết thương ấy của tôi cũng không lấy gì làm ghê gớm lắm, nhưng tôi thấy cũng nên có một thời nấu mình trong cô đơn và buồn rầu - cái mà tuổi trẻ không say mê! - và thế là tôi đã trú ngụ tại thị trấn Z.

Tôi thích thị trấn này vì cái địa thế của nó ở chân hai quả đồi cao, vì trong thị trấn có những bức tường cũ nát và nhiều ngọn tháp, có những cây bồ đề cổ thụ, có chiếc cầu dốc bắc qua dòng suối chảy ra sông Ranh, nhưng cái chính là ở đây có thứ rượu vang ngon tuyệt trần. Chiều chiều, khi trời vừa tắt nắng (đó là vào khoảng tháng sáu) những cô gái Đức tóc vàng hoe nom thật xinh xắn đi dạo trên các đường phố nhỏ hẹp, mỗi khi gặp người nước ngoài các cô cất tiếng chào: “Guten Abend?”^[3] với cái giọng nghe thật dễ thương, - và cho đến lúc vầng trăng đã lộ ra sau những mái nhà nóc nhọn trên những căn nhà kiểu cổ, và những viên đá nhỏ trên mặt đường lát

đá đã hiện lên rõ mồn một dưới ánh trăng im lìm, vậy mà một số cô vẫn chưa muốn về. Vào những lúc ấy tôi thích đi lang thang trong thành phố. Từ trên khoảng trời trong, vàng trắng dường như đang chăm chú ngó nhìn xuống thành phố: và hình như phố xá cũng cảm thấy rõ cái nhìn ấy nên đã tỏ ra ân cần và nhũn nhặn tầm mình trong ánh trăng - cái ánh sáng mịn màng tĩnh mịch nhưng đồng thời cũng khơi gợi lên trong lòng người một nỗi xốn xang êm dịu. Con gà trống trên cái tháp chuông cao vút kiểu gô-tích sáng óng ánh trong ánh trăng vàng nhàn nhạt, cả những gợn sóng lăn tăn trên mặt con suối đen bóng cũng lấp lánh trôi đi trong ánh trăng vàng, những ngọn nến nhỏ xíu (người Đức vốn tằn tiện!) sáng lờ mờ với cái vẻ khiêm nhường trong các ô cửa sổ hẹp dưới những mái nhà lợp ngói grifen. Những cây nho mọc sau hàng tường dậu xây bằng đá hộc chia ra những sợi tay leo cong queo nom thật bí ẩn. Bên cái giếng nước cổ xưa, một vật gì lao đi trong bóng tối qua bãi đất hình tam giác, đột nhiên vang lên một hồi còi uể oải của người gác đêm, con chó hiền lành gầm gừ mấy tiếng nửa vờ, và khí trời mát dịu cứ mơn man trên da mát, bồ đề tỏa hương thơm ngào ngạt đến nỗi lồng ngực ta bất giác cứ thở hít mãi mỗi lúc một sâu hơn, và tiếng: “Gretkhen”^[4] - nửa như ca thán, nửa như nghi vấn cứ thế buột ra khỏi miệng ta.

Thị trấn Z nằm cách sông Ranh hai véctơ. Tôi thường ra ngắm dòng sông hùng vĩ, và ngồi hàng mấy giờ liền trên chiếc ghế đá dưới gốc cây tần bì to lớn đứng trợ trợ trên bờ sông, lòng dạ bồi hồi mơ tưởng tới người quả phụ nham hiểm kia. Dưới tán lá cây tần bì, bức tượng Đức mẹ nhỏ nhắn rầu rĩ nhìn ra với nét mặt nom giống như mặt trẻ con và trái tim đỏ tươi trên lồng ngực bị nhiều nhát gươm đâm thủng. Bờ bên kia là thị trấn L, không to hơn thị trấn tôi đang ở là bao. Một chiều tôi đang ngồi trên chiếc ghế đá yêu thích của tôi và ngắm cảnh: hết nhìn ra lòng sông, lại ngược nhìn lên bầu trời hoặc ngắm những vườn nho. Trước mặt tôi mấy em bé tóc ngắn đang leo trèo trên mạn một con thuyền đã bị kéo lên cạn và nằm phơi cái bụng

quét hắc ín lên trời. Những chiếc thuyền nhỏ lững lờ trôi theo những cánh buồm không đầy gió, những làn sóng xanh lướt qua, hơi cồn lên và chạy lao xao bên mạn thuyền. Bỗng nhiên có tiếng nhạc từ xa vọng lại, tôi chăm chú lắng nghe. Bên thành phố L người ta đang chơi một điệu nhạc vanxơ: tiếng côntrơ-baxơ âm ừ trầm mặc, tiếng viôlông réo rắt mơ hồ, tiếng flutơ nghe lênh lảng thướt tha.

- Người ta làm gì mà cử nhạc thế, hả cụ? - tôi hỏi ông già mặc áo gi-lê nhung, mang tất xanh và đi đôi giày có khóa sắt, lúc ấy vừa mới đến gần chỗ tôi.

- Đó là cánh sinh viên từ B về dự hội Commerxơ - ông già thông thả chuyển cái tẩu thuốc từ mép này sang mép kia rồi mới trả lời tôi.

“Hay là mình sang ngó thử xem cái hội Commerxơ ấy là cái gì - tôi nhủ thầm, - hơn nữa mình cũng chưa đặt chân lên thị trấn L lần nào”. Tôi tìm người lái đò và sang sông.

II

Đó lẽ chẳng mấy ai biết hội Commerxơ là cái gì. Đó là một bữa tiệc trọng thể kiểu đặc biệt, người tham dự là những sinh viên đồng hương và bạn bè thân cận của họ (Lands-manuschaft). Hầu hết những người đến dự hội tiệc đều mặc đồng phục, sinh viên Đức đã được phổ biến từ lâu: áo kỵ sĩ, ủng to và mũ nhỏ có thêu những mẫu hoa nổi tiếng. Sinh viên tụ tập thường vào bữa trưa dưới quyền chủ tọa của lãnh chúa, tức là thị trưởng, và bữa tiệc kéo dài cho đến sáng; họ uống rượu và ca hát, họ hát những bài *Cha của những kẻ bần dân, Chúng ta sẽ vui sướng*^[5], họ hút thuốc và ra sức phi bóng *Những kẻ an phận thủ thường*^[6], đôi khi họ mượn cả dàn nhạc.

Một kỳ hội như vậy đang được tổ chức tại thị trấn L ở ngay cửa một khách sạn nhỏ mang tấm biển “Mặt trời” trong một khu vườn cây sát ngay bên đường phố. Những lá cờ màu tung bay trên nóc nhà khách sạn và trên những ngọn cây trong vườn, những chàng sinh viên ngồi quây quần xung quanh những dãy bàn kê dưới vòm cây bồ đề tia xén. Một con chó lòi to cao nằm dưới gầm bàn, nhạc công ngồi ở phía bên, trong một căn lều tết bằng dây leo và đang hăng hái trở hết tài ba ra biểu diễn, họ luôn luôn được tiếp sức bằng bia. Ngoài đường phố dân chúng tụ tập bên dãy tường rào thấp của vườn cây, đó là những thị dân có thiện ý của thị trấn L không muốn bỏ lỡ dịp may ngó xem các vị khách vãng lai. Tôi cũng chen vào đám khán giả đó. Tôi cũng cảm thấy thích thú được đứng xem những chàng sinh viên, họ ôm hôn nhau, tay bắt mặt mừng, họ thốt lên những tiếng kêu vui sướng,

những cử chỉ, điệu bộ làm dáng vô tội của tuổi thanh xuân, những ánh mắt cháy bỏng, những tiếng cười vô duyên có - những tiếng cười trong sáng nhất trên cõi đời này, - không khí sục sôi một niềm hoan lạc của cuộc sống trẻ trung, tươi mát - lao lên phía trước đi đâu cũng được, miễn là tiến lên. Cái bầu không khí phóng khoáng đầy vẻ đôn hậu ấy làm cho lòng tôi xốn xang và đốt nóng tâm hồn tôi. Tôi tự nhủ: không biết vào nhập cuộc với họ có được không?...

- Axya, xem thế không đủ rồi sao? - tiếng một người đàn ông nói bằng tiếng Nga chọt vang lên ở phía sau.

- Khoan đã anh, - một giọng nữ trả lời cũng bằng tiếng Nga...

Tôi quay ngoắt lại... và nhìn thấy một người đàn ông trẻ và đẹp trai, đầu đội chiếc mũ lưỡi trai và mặc chiếc áo bludông rộng, người đó khoác tay một thiếu nữ dáng người không cao, đầu đội chiếc mũ rơm che khuất phần trên khuôn mặt.

- Ông là người Nga? - một câu hỏi bất giác bật ra khỏi miệng tôi. Người đàn ông kia mỉm cười và nói:

- Vâng, người Nga.

- Thật tôi không ngờ lại gặp... ở cái chốn xa xôi hẻo lánh này, - tôi nói.

- Và chúng tôi cũng không ngờ, - anh ta ngắt lời tôi. - Có sao đâu, càng hay. Xin được tự giới thiệu: tôi là Gaghin, còn đây là em... - anh ngập ngừng trong giây lát, - em gái tôi, ông cho phép được biết quý danh?

Tôi xưng danh, và chúng tôi bắt chuyện với nhau.

Tôi được biết Gaghin cũng đang đi du lịch chỉ cốt để tiêu khiển như tôi, trước đây một tuần anh rẽ vào thị trấn L và cũng đang sa đà ở đây. Phải nói thực là tôi miễn cưỡng làm quen với người Nga ở nước ngoài. Tôi nhận ra người Nga ngay từ xa vì dáng dấp và kiểu ăn mặc của họ, nhưng chủ yếu là

những biểu hiện trên mặt họ. Cái vẻ mặt tự mãn và miệt thị, thường là hách dịch đột nhiên biến sắc thành thận trọng và rụt rè... Trong con người đó tất cả bỗng nhiên trở thành cảnh giác, con mắt chao đảo tỏ ra lo lắng... “Cha mẹ ơi! Tôi không nói bậy nói bạ đấy chứ, người ta không chê cười tôi đấy chứ?”. Dường như cái nhìn vội vã kia nói lên điều gì đó... Một khắc đi qua và cái diện mạo vĩ đại phảng phất nổi bật khoắn mu muội lại trở lại. Thật vậy, tôi xa lánh người Nga, nhưng Gaghin thì tôi lại thích ngay từ phút ban đầu. Trên đời này có những khuôn mặt phúc hậu mà bất kể ai, chỉ nhìn vào khuôn mặt ấy thôi cũng cảm thấy như nó đang sưởi ấm tâm hồn ta hay đang âu yếm vuốt ve ta. Nét mặt ấy chính là nét mặt của Gaghin, nom nó dịu dàng, đáng yêu với cặp mắt to hiền hậu và mái tóc quăn mềm mại. Giọng anh nói mới dễ nghe làm sao, thậm chí không nhìn vào mặt anh mà chỉ nghe những âm thanh trong giọng nói của anh thôi ta cũng đã cảm thấy là anh đang mỉm cười.

Thiếu nữ mà anh giới thiệu là em gái mới thoạt nhìn cũng đã thấy là một cô gái rất đáng yêu. Trong tư chất nàng có nét gì đó riêng, rất độc đáo, trên khuôn mặt tròn, nước da rám nắng với cái mũi nhỏ thanh thanh, đôi má bầu bĩnh như má trẻ con, đôi mắt sáng đen lay láy. Thân hình nàng nom rất duyên dáng nhưng hình như chưa thật phát triển. Nàng chẳng giống anh trai nàng chút nào.

- Anh vui lòng rẽ vào chỗ chúng tôi chứ? - Gaghin nói. - Với tôi có lẽ ta đứng xem người Đức như vậy cũng quá đủ rồi. Quả thật nếu là người Nga chúng ta thì có lẽ họ đã đập vỡ hết cửa kính và bẻ gãy hết chân ghế, nhưng những người này ở đây nom họ khiêm nhường đến nỗi lòng. Chúng ta về thôi chứ, Axya, em thấy thế nào?

Thiếu nữ gật đầu tỏ vẻ xác nhận lời anh.

- Chúng tôi ở ngoại thành, - Gaghin nói tiếp, - giữa một khu vườn nho, một ngôi nhà đơn độc trên quả đồi cao. Rồi anh sẽ thấy, chỗ chúng tôi ở dễ

chịu lắm. Bà chủ nhà đã hứa hôm nay sẽ làm cho chúng tôi món sữ chua. Bây giờ trời cũng sắp tối rồi, và chờ lúc trăng lên anh hãy sang sông thì tốt hơn.

Chúng tôi đi. Qua mấy cái cổng thành thấp (một bức tường cổ xây bằng đá hộc bao bọc xung quanh thành, thậm chí cả những lỗ châu mai cũng chưa bị hỏng mấy) chúng tôi ra cánh đồng và đi men theo hàng dậu đá khoảng một trăm bước thì dừng lại trước một cái cổng rào hẹp. Gaghin mở khóa và dẫn chúng tôi đi theo lối mòn dốc trèo lên đồi. Hai bên đường nho mọc trên các thửa vườn hình bậc thang, mặt trời vừa mới lặn, hoàng hôn mà đỏ thắm thướt tha như một tấm voan mỏng trải trên những dây nho xanh, trên các nhị hoa, trên mặt đất khô lổn nhổn đầy những mảnh đá phiến to nhỏ đủ cỡ, và trên bức tường trắng của gian nhà nhỏ với những chiếc dầm ngang đặt nghiêng và bốn ô cửa sổ nhỏ sáng màu, ngôi nhà ấy nằm trên chính ngọn quả đồi mà chúng tôi đang trèo lên.

- Chỗ của chúng tôi đấy, - Gaghin nói khi chúng tôi vừa tới gần căn nhà nhỏ, - bà chủ nhà đang xách bình sữ kia.

- Guten Abend, madam!^[7]... Chúng tôi dùng bữa tối ngay bây giờ đấy nhưng trước hết - anh nói thêm, - anh hãy ngó thử xem cảnh vật thế nào?

Phong cảnh quả thật là tuyệt vời. Trước mặt chúng tôi dòng sông Ranh lấp lánh ánh bạc nằm giữa hai bờ cây xanh; hoàng hôn cháy rực trên một khúc sông màu đỏ thắm. Trên bờ sông thành phố hiện ra với tất cả phố xá và nhà cửa; núi đồi và đồng ruộng trải rộng mãi ra phía xa. Ở dưới nom đã đẹp, nhưng lên cao nom lại càng đẹp hơn: điều làm tôi sửng sốt là bầu trời trong sáng và sâu thẳm thẳm, bầu không khí trong suốt như ánh hào quang. Không khí nhẹ và mát mẻ khẽ chao động và đập dềnh như những đợt sóng, tựa hồ như càng lên cao không khí càng thoáng đãng hơn.

- Anh đã chọn được một chỗ ở tuyệt vời, - tôi khẽ thốt lên.

- Đó là do Axya tìm ra đấy, - Gaghin trả lời, - nào, Axya, - anh nói tiếp - ra tay đi thôi chứ. Em cho dọn cả ra đây. Chúng ta sẽ ăn tối ở ngoài trời. Ở ngoài này tiếng nhạc nghe rõ hơn. Phải không anh, - anh quay lại phía tôi và nói tiếp, - khi ở gần nghe cái tiếng nhạc vanxơ ấy thật chối hết chỗ nói, những âm thanh thô thiển, tầm thường, nhưng ở xa lại thấy nó tuyệt diệu! Nó làm cho tất thảy mọi dây tơ trong lòng ta cứ thế rung lên với một nỗi niềm man mác mông lung.

Axya (tên thực của nàng là Anna, nhưng Gaghin lại gọi nàng là Axya, và tôi cũng mạn phép được gọi nàng như vậy) đi vào nhà và trở ra ngay cùng với bà chủ. Hai người cùng nhau khênh ra một cái khay lớn, bên trên có một bình sữa, mấy cái đĩa, mấy cái thìa, âu đường, hoa quả và bánh mì. Chúng tôi ngồi vào bàn dùng bữa chiều. Axya đã cắt bỏ mũ: mái tóc đen cắt ngắn và chải như tóc con trai chồm xuống tai và cổ, bết thành từng món cong cong. Trước mặt tôi lúc đầu nàng tỏ ra ngại ngùng; nhưng Gaghin đã nói với nàng:

- Axya, đừng có co rúm người lại như thế, anh ấy không biết cần đâu.

Nàng mỉm cười và sau đó một lát thì tự nàng đã bắt chuyện với tôi. Tôi chưa hề gặp một người nào hiếu động hơn nàng. Không mấy lúc nàng chịu ngồi yên, nàng đứng lên ngồi xuống, chạy ra chạy vào, miệng khe khẽ hát và cười luôn miệng, và tiếng cười của nàng nghe mới kỳ lạ làm sao, người nghe có cảm tưởng rằng nàng cười không phải vì tất cả những gì đập vào tai và vào mắt mà là do bao nhiêu ý nghĩ hỗn độn nảy ra trong đầu nàng. Cặp mắt to của nàng nom cương trực, trong sáng và mạnh dạn, nhưng đôi khi hai hàng mi hơi sụp xuống, và lúc ấy ánh mắt nàng bỗng nhiên trở nên sâu thẳm và nom thật dịu dàng.

Chúng tôi ngồi nói chuyện với nhau đã hai tiếng đồng hồ. Ánh ngày đã tắt từ lâu, và ráng chiều lúc đầu đỏ rực rục rục như ánh lửa, sau đó lại trong sáng và đỏ tươi, rồi lại nhạt đi và trở lên đục ngầu ngầu, lạng lẽ tan ra và

chuyển dần thành bóng tối, vậy mà buổi nói chuyện của chúng tôi vẫn cứ tiếp nối một cách êm ả và hiền hòa như bầu không khí bao quanh chúng tôi. Gaghin cho lấy ra một chai rượu “Reinwein”, chúng tôi nhắm nhấp từng ngụm nhỏ. Tiếng nhạc vẫn cứ vọng lại chỗ chúng tôi như lúc ban đầu, tiếng nhạc giờ đây nghe càng êm dịu và ngọt ngào hơn, thành phố và thuyền bè trên sông đã lên đèn. Bỗng nhiên Axya gục đầu xuống, làm cho những mớ tóc xõa xuống mắt, nàng ngồi im lặng. Axya khẽ thở dài, sau đó nàng nói với chúng tôi là nàng buồn ngủ và bỏ vào trong nhà; thế nhưng tôi vẫn nhìn thấy nàng còn đứng hồi lâu trong căn phòng không thắp đèn, sau khung cửa sổ khép hờ. Cuối cùng trăng đã lên và đùa rờn trên mặt sông Ranh, cảnh vật bừng sáng lên, tối đi rồi lại sáng, luôn luôn biến động, đến rượu vang trong mấy chiếc cốc đa giác của chúng tôi cũng óng ánh trong cái ánh sáng mờ mờ ảo ảo đầy vẻ huyền bí ấy. Gió ngừng bật như con chim xếp cánh, và không khí lặng như tờ, trời đêm hơi đất bốc lên nóng ngọt ngọt.

- Thôi nhé? - tôi nói, - kéo lại không có đò.

- Thôi vậy! - Gaghin nhắc lại.

Chúng tôi xuống đò theo con đường mòn. Chợt có tiếng lá rơi lạo xạo ở phía sau. Đó là Axya đã đuổi kịp chúng tôi.

- Thế ra em vẫn thức ư? - anh trai nàng hỏi nàng, nhưng chẳng nói chẳng rằng, nàng lặng lẽ chạy vượt qua chúng tôi lên phía trước.

Những ánh lửa cuối cùng của sinh viên đốt trong vườn khách sạn cháy leo lét, hắt ánh sáng lên những vòm lá cây làm cho chúng có cái vẻ tương bừng và huyền ảo. Chúng tôi gặp lại Axya ở bờ sông, nàng đang nói chuyện với người lái đò. Tôi nhảy lên thuyền và từ biệt những người bạn mới của tôi. Gaghin hứa hôm sau sẽ sang thăm tôi.

Tôi bắt tay anh rồi chìa tay cho Axya nhưng nàng chỉ nhìn tôi và lắc đầu. Con đò rời bến và lao ra giữa dòng sông chảy xiết. Người lái đò là một ông

già phấn chấn, ấn mạnh mái chèo xuống làn nước tối đen.

- Ông đã lọt vào luồng ánh trăng rồi đấy, ông làm vỡ nó mất rồi, - Axya hét với theo tôi.

Tôi cúi xuống, quanh thuyền nước tối đen, sóng khẽ nhấp nhô bên mạn thuyền.

- Thôi, tạm biệt nhé! - tiếng nàng lại vang lên ở phía bờ.

- Mai nhé! - Gaghin nói tiếp theo nàng.

Con đò cập bến. Tôi bước lên bờ và ngó lại. Chẳng thấy ai nữa ở phía bờ bên. Luồng ánh trăng lại đồ dài như chiếc cầu vàng bắc qua suốt dòng sông. Âm hưởng điệu vanxơ cổ của Lannero^[8] bay vụt tới như để tạ từ. Gaghin nói đúng, tôi cảm thấy tất cả mọi dây tơ trong lòng tôi đều rung lên như để đáp lại những âm điệu mơn trớn kia. Trên đường về nhà tôi đi ngang qua cánh đồng tối om om, vừa đi tôi vừa hít thở bầu không khí thoang thoang mùi đất mới cày, và khi về đến phòng mình, tất cả trong tôi đều chùng xuống vì cái cảm giác rã rời khoan khoái trong niềm mong đợi mông lung và không cùng. Tôi cảm thấy mình sung sướng... Nhưng tại sao tôi lại sung sướng? Tôi không mong đợi, tôi chẳng nghĩ ngợi gì... Vậy là tôi sung sướng rồi.

Chút nữa tôi bật cười vì cái dư vị của những cảm giác khoan khoái và ngộ nghĩnh, tôi gieo mình xuống giường và vừa nhắm mắt, tôi sực nhớ ra rằng suốt buổi tối hôm nay tôi không hề nhớ tới người đàn bà đẹp tàn nhẫn của tôi... “Như vậy nghĩa là thế nào nhỉ? - tôi tự hỏi mình - phải chăng tôi không còn say đắm nữa?” Nhưng vừa đặt ra cho mình câu hỏi ấy thì hình như tôi lại ngủ thiếp đi ngay như một đứa trẻ nằm trong nôi mẹ.

III

Sáng hôm sau (tôi đã tỉnh giấc nhưng vẫn còn nằm ở trên giường) thì chợt nghe thấy tiếng can khua lọc cọc trên mặt đất ở phía dưới cửa sổ phòng tôi và tiếng hát mà tôi nhận ra ngay đó là Gaghin:

Em còn say giấc mộng vàng?

Đàn ơi, lên tiếng thức nàng dùm ta...

Tôi vội vàng mở cửa đón anh.

- Chào anh, - Gaghin nói và bước vào, - tôi đến khuấy động anh kể có hơi sớm, nhưng anh hãy nhìn xem buổi sớm mai đẹp chưa kìa. Sương mai, khí trời tươi mát, tiếng sơn ca...

Với bộ tóc quăn mượt mà, cái cổ để trần và đôi má hồng hào nom anh cũng tươi mát như buổi sớm mai.

Tối mặc quần áo, hai chúng tôi bước ra vườn, ngồi xuống chiếc ghế dài, sai người dọn cà phê ra và lại bắt đầu trò chuyện, Gaghin cho tôi biết những dự định tương lai của anh, làm chủ một gia tài lớn và không lệ thuộc vào ai, anh muốn dồn hết tâm lực cho hội họa, nhưng có điều đáng tiếc là khi nghĩ ra được thì đã muộn và cũng đã tiêu phí mất khá nhiều thì giờ vào những chuyện vô ích. Tôi cũng nói với anh những dự định của tôi, và nhân thể thổ lộ luôn với anh câu chuyện bí mật về mối tình bất hạnh của tôi. Anh lắng nghe với thái độ khoan dung, nhưng cứ như điều tôi nhận thấy thì câu

chuyện của tôi đã chẳng làm anh động lòng trắc ẩn trước mỗi tình say đắm ấy. Anh thờ dài theo tôi hai lần và sau đó rủ tôi sang nhà anh xem các bản phác thảo của anh. Tôi chấp thuận không chút đắn đo

Chúng tôi không gặp Axya ở nhà. Theo lời bà chủ nhà, nàng ra chỗ “tòa thành đổ nát”. Cách thị trấn L khoảng hai véctơ hiện còn lại những tàn tích của một tòa thành cổ thời phong kiến. Gaghin đưa cho tôi xem tất cả những phác thảo vẽ trên bìa cáctông của anh. Trong các phác thảo của anh có nhiều nét sinh động và chân thực, nhưng không có một bản nào hoàn chỉnh, và tôi có cảm tưởng rằng anh vẽ một cách cầu thả và thiếu tự tin. Tôi đã thẳng thắn nói với anh lời nhận xét của mình.

- Đúng, đúng thế, - anh tiếp nhận lời tôi với một tràng thờ dài - anh nói đúng, tất cả cái mớ này đều kém cỏi và non nớt, biết làm thế nào! Tôi chưa kịp học hành cho đến nơi đến chốn, thì cái máu phóng đảng kiểu Xlavo đáng nguyên rủa đã nổi lên rồi. Khi mơ tưởng tới công việc thì người anh lằng lằng như cánh chim đại bàng, nhưng khi vừa mới bắt tay vào việc anh đã thấy mệt mỏi và chân tay rã rời.

Tôi nói vài lời động viên anh, nhưng anh chỉ khoát tay, thu tất cả phác thảo lại thành một đồng và quẳng xuống đi văng.

- Nếu kiên nhẫn, tôi đã chẳng đến nỗi nào, - anh rít lên qua hàm răng - vì không đủ kiên nhẫn nên tôi vẫn cứ giữ nguyên hình là một thằng xuân trong hàng quý tộc. Thôi, tốt hơn hết là chúng mình đi kiếm Axya, xem cô bé ấy đi đâu.

Chúng tôi đi.

IV

Dường đến tòa thành đổ nát chạy men theo sườn dốc của cái lũng hẹp, cây cối mọc um tùm, dưới lòng thung lũng một con suối nhỏ âm ỉ vượt qua những mô đá như vôi vữa gia nhập vào dòng sông lớn đang sáng lấp lánh một cách hiền hòa ở bên kia vách đá màu tối sẫm của một dãy núi bị cắt ngang. Gaghin lưu ý tôi một số cảnh nom rất vui mắt, nghe anh nói, tôi có cảm tưởng, nếu không phải là một họa sĩ thì chắc chắn anh cũng phải là một nghệ sĩ. Chẳng mấy chốc chúng tôi đã nhìn thấy tòa thành đổ nát. Cái tháp canh hình tứ giác, đen trùi trùi, bề ngoài nom vẫn còn chắc chắn nhưng bị một đường nứt dọc làm cho ta có cảm tưởng như nó bị vỡ, đứng sừng sững trên đỉnh một cái vách đá cheo leo. Những bức tường thành tiếp giáp với cái tháp phủ đầy rêu phong, thỉnh thoảng lại nhô lên một bụi dây leo, cây con mọc trên các lỗ châu mai hoang sơ và trên những mái vòm cổng thành cũ nát, hình dáng của chúng cong queo rũ xuống phía dưới nom lòng thà lòng thông. Con đường mòn đi tới một cái cổng nơm vẫn còn nguyên vẹn, lổn nhổn đầy những đá. Chúng tôi vừa tới cổng thì chợt thấy ở phía trước thấp thoáng bóng dáng một người đàn bà thoăn thoắt trèo trên một đồng đá vụn và ngồi xuống chỗ đầu tường ngay sát bên bờ vực.

- Đây chính là Axya ư? - Gaghin thốt lên. - Con bé mới rõ đại làm sao chứ!

Chúng tôi bước qua cổng và lọt vào một đám sân mà táo dại, và cây gai đã phủ kín tới nửa. Người ngồi trên đầu tường kia chính là Axya. Nàng ngồi

quay mặt về phía chúng tôi và cười nhưng vẫn cứ ngồi im không cử động. Gaghin giơ ngón tay lên dọa nàng, còn tôi thì lại quở trách nàng là khinh suất.

- Thôi, - Gaghin khẽ nói với tôi, - anh đừng có trêu tức nó, anh chưa biết tính nó đâu, khéo nó còn trèo lên cả đỉnh tháp kia nữa đấy. Xem kia, anh sẽ kinh ngạc trước cái tính mẫn cảm của người dân ở đây.

Tôi ngó quanh. Trong góc sân, một bà lão ngồi trong một căn lều bằng gỗ bé tí xíu, tay đan tất và ghé mắt nhìn chúng tôi qua cặp kính. Bà lão bán bia, bánh ngọt và nước giải khát cho khách du lịch. Chúng tôi ngồi trên chiếc ghế dài và uống bia ướp khá lạnh trong những chiếc ca bằng thiếc nặng trình trịch. Axya vẫn cứ ngồi bất động, hai chân thu vào lòng, đầu quấn chiếc khăn san, thân hình cân đối của nàng nổi bật trên nền trời trong sáng trông thật sắc nét và đẹp mắt, nhưng tôi lại ngắm nàng với vẻ đầy ác cảm. Đêm qua tôi thấy ở nàng có cái gì hơi gượng gạo, không thật tự nhiên... “Nàng muốn làm cho chúng tôi ngạc nhiên, tôi tự nhủ, nàng làm ra thế để làm gì? Cái trò nghịch ngợm con nít ấy có nghĩa gì chứ?”. Dường như đoán biết được những ý nghĩ ấy của tôi, đột nhiên nàng liếc nhìn tôi một cái thật nhanh thật sắc rồi lại cười. Nàng nhảy hai bước xuống khỏi mặt tường rồi đi về phía bà lão và gọi một cốc nước.

- Anh tưởng em khát nước hay sao? - Nàng quay lại nói với anh trai. - Không đâu, ở chỗ mặt tường đằng kia có mấy bông hoa cần được tưới ngay.

Gaghin không trả lời nàng, trong tay cầm cốc nước nàng trèo trên những đồng gạch đổ nát, thỉnh thoảng lại dừng lại cúi xuống và với dáng điệu trình trọng đầy vẻ thích thú nàng tưới mấy giọt nước sáng lấp lánh dưới ánh mặt trời. Cử chỉ của nàng nom thật dễ thương, nhưng tôi vẫn cảm thấy bực với nàng, mặc dù tôi đang vô tình say ngắm dáng dấp thanh thoát khéo léo của nàng. Đến đoạn tường hiểm trở nàng cố ý kêu thật to rồi phá lên cười... Tôi càng thấy bực với nàng hơn.

- Cô bé cứ như con sơn dương ấy, - bà lão bán hàng ngừng tay đan trong giấy lát, lẩm bẩm một mình bằng cái giọng khàn khàn.

Cuối cùng Axya đã tưới hết cốc nước và với dáng đi ngúng nguẩy nàng quay lại chỗ chúng tôi. Tiếng cười kỳ dị làm cho cặp lông mày, đôi cánh mũi và đôi môi của nàng khẽ rung lên, cặp mắt tối sẫm của nàng nom vừa ngạo mạn lại vừa vui tươi.

“Anh cho hành vi của tôi là khiếm nhã chứ gì, hình như vẻ mặt nàng nói lên điều đó, thế nhưng tôi biết anh đang ngăm tôi”.

- Giỏi lắm, Axya, khéo lắm, - Gaghin nói, giọng nhỏ nhẹ. Bỗng nhiên, hình như nàng cảm thấy ngượng, hai hàng mi sụp lại, và nàng ngồi xuống cạnh chúng tôi, lần đầu tiên tôi có dịp ngắm kỹ khuôn mặt nàng, mới thấy hết những đường nét năng động trên khuôn mặt ấy. Một lúc sau gương mặt nàng lại tái nhợt đi nom đăm chiêu và rầu rĩ, chính những nét ấy làm cho tôi cảm thấy nàng khôn lớn hơn, nghiêm nghị hơn, giản dị hơn. Nàng lặng hẳn đi. Chúng tôi đi vãng cảnh quanh tòa thành đồ nát (Axya đi theo sau). Đã sắp đến giờ ăn trưa. Sau khi trả tiền bà lão, Gaghin gọi thêm mỗi người một vai bia và quay người lại phía tôi, anh nói với cái giọng ồm ồm đầy vẻ tinh quái:

- Xin chúc sức khỏe người đàn bà của lòng anh.

- Chẳng lẽ ông ấy đã có, chẳng lẽ ông ấy đã có một người đàn bà như vậy thật sao? - Axya hỏi một cách đường đột.

- Ồ, ai mà chả có một người đàn bà như vậy? - Gaghin nói như cốt để xua tan ý nghĩ vừa mới xuất hiện trong đầu nàng.

Axya tư lự trong giấy lát, và những sắc thái ấy lại thay đổi, trên khuôn mặt nàng lại hiện lên cái nụ cười có vẻ khiêu khích gần như xác xược.

Trên đường về, nàng lại càng đùa nghịch và cười nói to hơn. Nàng bê một cành cây dài rồi vác lên vai như người vác súng, trên đầu quấn chiếc

khăn san. Tôi còn nhớ là chúng tôi có gặp một gia đình người Anh, người nào tóc cũng đỏ hoe và mọi nét mặt đều nghiêm nghị: tất cả bọn họ đều giương những cặp mắt đờ đẫn, lạnh lùng kinh ngạc nhìn theo Axya một cách nhất loạt như có sự chỉ huy, thế nhưng hình như muốn trêu tức bọn người Anh, nàng cất tiếng hát thật to. Về đến nhà nàng vào ngay phòng mình và mãi đến lúc ăn mới trở ra, nàng mặc bộ áo dài trắng rất đẹp, đầu tóc chải gọn gàng, lại tết thêm cái nơ và mang bao tay. Trong bữa ăn nàng tỏ ra rất lễ độ gần như nghiêm nghị, nàng chỉ nhỏ nhẹ nhấm nháp đôi chút và uống nước trong chiếc ly con. Rõ ràng là nàng muốn sắm một vai mới trước mặt tôi - một tiểu thư thanh lịch và có giáo dục. Gaghin không ngăn cản nàng, hẳn là anh đã quen khuyến khích nàng trong tất cả mọi việc, thỉnh thoảng anh chỉ liếc nhìn tôi với cặp mắt đôn hậu và khẽ nhún vai như muốn nói: “Nó hãy còn trẻ người non dạ, anh đừng chấp”. Ăn xong Axya vội vàng đứng dậy, nhún gối chào chúng tôi, và nàng vừa đội mũ đầu vừa nói với Gaghin, nàng muốn sang chơi nhà bà Lunze có được không?

- Em tập được cái thói quen xin phép đi chơi như vậy đã lâu chưa? - Anh nói, trên môi nở một nụ cười cố hữu, nhưng lần này có vẻ hơi bối rối: chẳng lẽ ngồi với chúng tôi em chán lắm hay sao?

- Không, hôm qua em đã hứa với bà Lunze là hôm nay em sẽ sang chơi, và lại em thiết tưởng để hai anh ngồi nói chuyện với nhau sẽ tự nhiên hơn, ông N (nàng chỉ tôi) sẽ kể cho anh nghe chuyện gì đó chẳng.

Rồi nàng bỏ đi.

- Bà Lunze, - Gaghin nói, cố tránh cái nhìn của tôi, - quả phụ của viên thị trưởng địa phương là một bà già nhạt nhẽo nhưng tốt bụng. Bà ta rất quý Axya, và Axya cũng rất thích giao du với bà ta, với những người thuộc tầng lớp nghèo khổ, tôi nhận thấy rằng nguyên nhân khiến nó hành động như vậy chính là lòng tự hào. Sống với tôi cô bé khá được nuông chiều, như anh thấy đấy, - im lặng một lát rồi sau đó anh nói thêm, - nhưng anh bảo còn

biết làm thế nào. Tôi có biết quở phạt ai bao giờ đâu, huống chi đối với Axya. Cư xử khoan dung đối với cô bé là bổn phận của tôi.

Tôi im lặng. Gaghin lái câu chuyện sang hướng khác. Càng biết rõ anh bao nhiêu tôi càng gắn bó thêm với anh bấy nhiêu. Chẳng mấy chốc mà tôi đã hiểu anh. Đó quả là một tâm hồn Nga chân chất, thẳng thắn, chân thành và giản dị, nhưng đáng tiếc là hơi chán chường, thiếu nhẫn nại và bầu máu nóng trong con người anh đã cạn kiệt. Tuổi trẻ không sôi lên trong lòng anh; nó chỉ ánh lên dịu dịu. Anh là một con người rất dễ cảm và thông minh. Nhưng tôi không thể nào hình dung được là anh sẽ ra sao khi ở tuổi trưởng thành. Làm họa sĩ không có lao động cần mẫn đổ mồ hôi sôi nước mắt thì không thể thành họa sĩ nhưng lao động, tôi thiết tưởng, cứ nhìn những đường nét mềm mại trên con người anh, cứ nghe cái giọng nói chậm rãi của anh, không, anh sẽ không lao động được đâu, anh không thể tự gò mình được đâu. Nhưng không thể nào không yêu mến anh, trái tim cứ bị hút theo anh. Hai đứa chúng tôi đã ở bên nhau bốn tiếng đồng hồ, khi thì ngồi bên đi-văng, lúc thì tha thẩn trước cửa nhà và trong bốn tiếng đồng hồ ấy hai đứa chúng tôi đã hoàn toàn quyện vào nhau. Bóng nắng đã đổ dài, và đã đến lúc tôi phải ra về, nhưng vẫn chưa thấy Axya trở lại.

- Cô bé của tôi lêu lổng thế đấy, - Gaghin nói, giọng nhỏ nhẹ, - anh có thích để tôi tiễn chân anh không? Trên đường đi chúng mình sẽ rẽ qua chỗ bà Lunze để tôi hỏi xem cô bé có ở đấy không? Đoạn đường vòng cũng chẳng lấy gì làm xa.

Chúng tôi xuống phố, sau khi rẽ vào một cái ngõ hẻm quanh co rồi dừng lại trước cửa một ngôi nhà có hai cửa sổ cao bốn tầng, nhưng tầng hai lớn hơn tầng một, nhô hẳn ra đường phố, tầng ba và tầng tư lại còn lớn hơn tầng hai với những đường chạm trổ đã cũ nát với hai cái cột lớn ở bên dưới mái lợp ngói hình nhọn hoắt và cái trục quay dài ngoẵng hình mỏ chim ở tầng áp mái, trông toàn bộ ngôi nhà giống như một con chim khổng lồ, cồng

lưng.

- Axya! - Gaghin gọi to. - Em đang ở đây phải không? - Khung cửa sổ nhỏ sáng đèn ở tầng ba kêu lạch cạch và bật tung ra, chúng tôi nhìn thấy mái tóc đen của Axya. Khuôn mặt móm mém và cận thị nặng của bà già người Đức lộ ra ở phía sau lưng nàng.

- Em đang ở đây mà, - nàng nói, hai khuỷu tay tì lên bậu cửa sổ về yếu điệu. Ở đây em thấy dễ chịu lắm. Này, em tặng anh, anh cầm lấy, - nàng nói thêm và quẳng xuống cho Gaghin một nhánh hoa phong lữ. - Anh ấy cứ hình dung em là người đàn bà của lòng anh.

Bà Lunze cười.

- Anh N. chuẩn bị ra về đây, anh ấy muốn tạm biệt em.

- Chẳng lẽ như thế? - Axya nói. - Vậy thì anh hãy đưa nhánh hoa của em cho ông ấy, em về ngay bây giờ đây.

Nàng đóng sập cửa sổ lại và hình như nàng hôn bà Lunze. Gaghin lặng lẽ đưa nhánh hoa cho tôi. Tôi cũng im lặng cài nhánh hoa lên túi, ra bến đò và lên thuyền qua sông.

Hình như trên đường về đầu óc tôi không nghĩ ngợi gì hết, nhưng với một tâm trạng nặng nề kỳ lạ, bỗng nhiên một mùi thơm gắt, rất quen thuộc nhưng ít thấy ở nước Đức này, đã làm tôi sững sốt. Tôi đứng lại và nhìn thấy một luống nhỏ cây gai ở bên đường, cái hương vị thảo nguyên của nó làm tôi sực nhớ tới quê hương và khơi lên trong lòng tôi một nỗi nhớ quê da diết. Tôi thềm được thở hít không khí Nga, đi trên đất Nga. “Tôi ở đây làm gì, tôi lang thang giữa dòng người xa lạ, phiêu bạt nơi đất khách quê người mà làm chi?”. Tôi thốt lên, và cái tâm trạng ê chề giá lạnh mà tôi vừa nếm trải bỗng nhiên biến thành nỗi ngậm ngùi đau đớn và nóng bỏng. Tôi về đến nhà với một tâm trạng khác hẳn hôm qua. Tôi cảm thấy trong lòng bức bối và sau đó rất lâu tôi vẫn chưa thể nào bình tâm. Một cơn bực bội mà chính

tôi không thể nào hiểu nổi đã đến chế ngự tâm hồn tôi. “Việc hồi tưởng đến người đàn bà ấy với một thái độ trân trọng đã trở thành nếp sống hàng ngày của tôi”. Tôi cầm lấy một lá thư của bà ta, thế nhưng tôi chưa kịp mở lá thư thì đầu óc tôi đã miên man nghĩ sang chuyện khác. Tôi bắt đầu nghĩ ngợi... tôi nghĩ đến Axya. Tôi nhớ rằng trong câu chuyện hình như Gaghin có thoáng lộ ra với tôi là có những khó khăn gì không rõ đã khiến anh không thể trở về nước Nga... “Có đúng nàng là em gái của anh ta không?”. Tôi lớn tiếng tự hỏi mình. Tôi thay quần áo rồi lên giường và cố gắng ngủ, nhưng một tiếng đồng hồ sau tôi lại ngồi dậy, chống khuỷu tay lên gối và lại nghĩ ngợi tới cô bé tính khí thất thường, hay cười ngặt nghẻo ấy... Nàng xinh xắn như bức Galatê của Raphaen tại Farnezin^[9], - tôi tự nhủ, - thế đấy, nhưng nhất định nàng không phải là em gái của anh ta...

Và thế là mấy lá thư của người quả phụ cứ nằm chết dí trên sàn nhà, trắng trắng dưới ánh trăng.

V

Sáng hôm sau tôi lại sang thị trấn L. Tôi tự nhủ rằng mình mong gặp Gaghin, thế nhưng ý định để xem Axya sẽ cư xử thế nào khi gặp tôi, liệu nàng có “lánh” tôi như hôm trước nữa không, lại cứ bí mật len vào đầu óc tôi. Tôi gặp cả hai người trong phòng khách, và thật là kỳ lạ! - không biết có phải vì đêm qua tôi đã nghĩ ngợi nhiều đến nước Nga hay không - tôi thấy Axya là một cô gái Nga chân chất, nhưng lại là một cô gái Nga giản dị, nom hết như một cô hầu phòng, nàng mặc một chiếc áo dài hơi cũ, tóc chải vắt ra sau mang tai và ngồi lặng bên cửa sổ, khâu vá nom thanh thản, đơn bạc, tưởng như suốt đời nàng không biết làm một việc gì khác. Nàng ngồi im lặng, thản nhiên chăm chú vào việc mình đang làm, và những đường nét của nàng nom bình dị tới mức tôi bất giác nhớ tới hai người hầu gái ở nhà tôi trước đây là Kachia và Musa, và nhất là khi nghe nàng hát khe khẽ bài “Matuska Gôlubuska”^[10] nom nàng lại càng giống hai người hầu gái kia hơn. Tôi ngó nhìn khuôn mặt nhợt nhạt, ỉu xiu của nàng, nhớ lại những ước vọng hôm qua, và bỗng nhiên tôi thấy lòng mình có gì như hối tiếc. Trời đẹp tuyệt vời. Gaghin cho tôi biết hôm nay anh sẽ đi vẽ phác thảo tranh phong cảnh. Tôi đã hỏi anh xem có đi cùng với anh được không, tôi có làm phiền anh không?

- Trái lại - anh nói, - anh có thể góp cho tôi những ý hay.

Anh chụp lên đầu chiếc mũ tròn kiểu Vandích, khoác lên người chiếc áo bờlu, dưới nách cặp mảnh bìa các tông rồi ra đi, tôi vội vã đi theo anh. Axya

ở lại nhà. Khi ra đi anh còn ngoái lại dặn nàng để ý kéo nôi súp cạn hết nước. Axya hứa sẽ vào bếp ngay. Gaghin tìm đến chỗ quen thuộc của tôi, anh ngồi lên một tảng đá và bắt đầu vẽ một cây sồi già trên mình đầy hàng hốc, cành lá sum suê. Tôi nằm trên bãi cỏ và lấy sách ra đọc nhưng không đọc nổi vài trang, còn anh thì chỉ bôi bẩn lên tờ giấy bìa. Chúng tôi đàm luận mỗi lúc một hăng, và theo tôi thì hai đứa chúng tôi đã nói năng khá tinh táo và tinh tế về những vấn đề như phải làm việc như thế nào, nên theo cái gì và trong thời đại của chúng ta thì giá trị của người họa sỹ là ở chỗ nào. Cuối cùng anh bảo rằng “hôm nay không có hứng” rồi anh nằm xuống cạnh tôi, và thế là bao nhiêu lời non trẻ của chúng tôi cứ thế tuôn ra: lúc thì sôi nổi, lúc thì trầm lắng, có khi lại trang trọng nhưng hầu như bao giờ cũng là những câu nói mơ hồ, qua đó con người Nga cứ thể hiện ra một cách tự giác. Sau khi đã chuyện trò chán chê và trong lòng thanh thản như vừa làm được một việc gì đó có kết quả, chúng tôi ra về. Tôi gặp lại Axya, nàng vẫn giống như lúc tôi ra đi; dù có cố gắng quan sát nàng thật kỹ tôi vẫn không thể thấy ở nàng có chút gì là điệu bộ, không hề thấy một nét nào của cái vai mà nàng đã chủ tâm sắm khi có mặt tôi; lần này thì không thể chê trách nàng vì thói kệch cỡm.

- A ha, - Gaghin nói, - đang ăn chay và hối lỗi đấy!

Vừa mới chập tối nàng đã ngáp dài mấy lần, không tỏ ra khách khí và cáo lui sớm. Một lát sau tôi cũng tạm biệt Gaghin, và khi về đến nhà trong tôi không hề có một mong ước gì hết. Ngày hôm ấy qua đi với những cảm giác tinh táo. Thế nhưng khi đi nằm tôi lại bất giác thốt lên thành lời:

- Ở cô gái ấy có cái gì như con kỳ nhông. - Tôi suy nghĩ trong giây lát và nói thêm: nhưng dầu sao nàng cũng không phải là em gái của anh ta.

VI

Thấm thoát đã chẵn hai tuần. Ngày nào tôi cũng sang chơi với hai anh em Gaghin. Axya tuồng như lẩn tránh tôi, nhưng nàng đã tự ghìm mình, không chơi những trò tinh nghịch đã làm tôi kinh ngạc như hai ngày đầu mới quen biết nhau nữa, nàng tỏ ra bối rối và có gì đau đớn âm thầm. Nàng ít cười hơn. Tôi tò mò quan sát nàng. Nàng nói tiếng Pháp và tiếng Đức khá tốt nhưng nhìn chung thì rõ ràng là ngay từ thuở bé nàng đã không được sống trong tình thương của phụ nữ và nàng đã tiếp thu được một nền giáo dục kỳ dị, khác thường, không giống nền giáo dục của bản thân Gaghin chút nào. Mặc dù đầu anh đội mũ kiểu Vandích và khoác áo bờlu nhưng con người anh vẫn lộ nguyên hình là một chàng quý tộc thanh nhã gần như éo lá của nước Đại Nga, còn nàng thì lại không giống tiểu thư chút nào, trong mọi hành vi của nàng đều phảng phất một cái gì xốc nổi. Đó là một cây non mới lai tạo chưa được bao lâu, loại rượu đó còn đang lên men. Bản chất e lệ và rụt rè nhưng nàng lại bức tức với cái tính rụt rè của mình và từ chỗ bức bội nàng đã tự buộc mình phải tỏ ra bạo dạn và suồng sã, điều mà không phải lúc nào nàng cũng làm được... Tôi đã hỏi nàng đôi ba lần về cuộc sống của nàng ở nước Nga, về quá khứ của nàng. Nàng miễn cưỡng trả lời tôi, tuy nhiên tôi cũng nhận ra rằng trước khi ra nước ngoài nàng đã sống khá lâu ở nông thôn. Có lần tôi đã gặp nàng ngồi một mình và đọc sách. Hai tay ôm lấy đầu thọc sâu những ngón tay vào trong tóc, nàng đọc chăm chú như dán mắt vào trang sách.

- Ái chà, - tôi nói và bước lại phía nàng, - chăm chỉ quá! - Nàng ngẩng mặt lên nhìn tôi với ánh mắt nghiêm trang.

- Ông cho rằng em chỉ biết cười thôi à, - nàng nói giọng nhỏ nhẹ và tỏ ý muốn bỏ đi chỗ khác...

Tôi liếc mắt đọc nhan đề cuốn sách, một cuốn tiểu thuyết gì đó của Pháp.

- Tuy nhiên, tôi không dám khen việc chọn sách của cô, - tôi nói.

- Biết đọc cái gì bây giờ! - Axya thốt lên, và sau khi ném quyển sách xuống đi vắng, nàng nói thêm: - Tốt hơn cả là đi chơi vậy, - và nàng bỏ chạy ra vườn.

Chiều hôm ấy tôi đọc cho Gaghin nghe quyển “Herman và Đôrôtê^[11]. Thoạt tiên Axya chỉ lảng xãng đi đi lại lại qua chỗ chúng tôi vẽ vôi vữa, nhưng sau đó bỗng nhiên nàng đứng sững lại, nghễnh tai nghe rồi rón rén ngồi xuống cạnh tôi và nghe tôi đọc cho đến hết. Hôm sau tôi lại không nhận ra nàng khi chưa hiểu ra được cái gì đã bỗng nhiên nảy ra trong đầu nàng: đắm đàng và chín chắn như nàng Đôrôtê. Tóm lại nàng gần như là một người đàn bà bí ẩn đối với đời tôi. Lòng tự ái lên đến tột đỉnh, nàng làm tôi mê say ngay cả lúc tôi đang giận nàng. Duy có điều là càng ngày tôi càng khẳng định chắc chắn hơn rằng nàng không phải là em gái của Gaghin... Anh cư xử với nàng không giống như một người anh: quá âu yếm, quá khoan dung và đồng thời lại có gì hơi khách khí.

Một trường hợp ngẫu nhiên một cách kỳ lạ đã khẳng định dứt khoát mối nghi ngờ của tôi.

Một buổi chiều, khi tôi vừa đến vườn nho, nơi ở của hai anh em Gaghin, tôi thấy cổng khóa. Suy nghĩ một lát rồi tôi tìm tới chỗ hàng tường giậu đổ mà tôi đã để ý thấy từ trước và vượt hàng giậu lọt vào vườn. Cách đó không xa, bên cạnh con đường nhỏ có một căn lều tết bằng dây leo, tôi đã đi đến ngang tầm căn lều và đã định vượt qua... thì chợt nghe thấy tiếng Axya, tôi

sửng sốt, nàng nói giọng nóng nảy và ẩm ức qua hàng nước mắt:

- Không, ngoài anh ra em không muốn yêu ai nữa cả, không, em chỉ muốn yêu một mình anh thôi, và yêu anh suốt đời.

~ Thôi, Axya, em hãy bình tĩnh lại đi, - Gaghin nói. - Em thấy đấy, anh tin em.

Tiếng hai người vang lên trong căn lều, tôi nhìn thấy rõ cả hai qua tấm phen thưa đan bằng cành cây. Họ không nhìn thấy tôi.

- Em yêu anh, chỉ anh mà thôi, - nàng nhắc lại rồi ôm choàng lấy cổ anh trai và vừa khóc nức nở vừa hôn anh, áp sát người vào ngực anh.

- Thôi, đủ rồi, - anh nhắc đi nhắc lại và sẽ sàng đưa tay lên vuốt tóc nàng.

Tôi đứng ngây người ra trong giây lát... và bất chợt tôi rùng mình. - Đến chỗ họ... Chẳng để làm gì cả! - Những ý nghĩ ấy vụt ra trong đầu tôi. Tôi rảo bước trở lại phía hàng rào, vượt ra đường và tôi đi nhanh gần như chạy trở về nhà. Tôi mỉm cười, ngạc nhiên trước sự việc bỗng nhiên lại khẳng định những lời phỏng đoán của tôi (chưa một giây phút nào tôi nghi ngờ sự chính đáng trong quan hệ của hai người), thế nhưng tôi lại thấy lòng mình đau quặn lại. Tuy nhiên, tôi nghĩ, kể ra họ đóng kịch cũng khá đấy chứ. Cái đó tôi quả là không ngờ lại có ở anh ta. Và có cách nào giải thích rõ ràng hơn nữa đâu?

VII

Qua một đêm giấc ngủ chập chờn, và sáng hôm sau tôi dậy sớm, khoác cái túi đi đường trên vai, và sau khi nói với bà chủ nhà để bà khỏi chờ tôi đêm hôm ấy, tôi vội vã đi bộ lên núi, ngược theo dòng sông chảy qua thị trấn Z. Dây núi này là nhánh phụ của dãy núi mang tên Lưng chó (Hundsruock), đó là những quả núi rất đáng quan sát về mặt địa chất, những quả núi rất đẹp vì gồm toàn những lớp đá bazan phân bố đúng đắn và không bị tạp chất làm bẩn, nhưng tôi đâu có phải là nhà địa chất. Tôi cũng không hiểu là cái gì đang xảy ra trong đầu tôi; duy chỉ có một điều tôi cảm thấy rõ, đó là tôi không muốn gặp anh em Gaghin nữa. Tôi tự nhủ, nguyên nhân duy nhất khiến tôi đột nhiên mất thiện cảm với họ là vì tôi bức tức trước thái độ giao hoạt của họ. Ai bắt họ phải tự xưng là anh em? Tuy thế, song tôi vẫn cố gắng không nghĩ về hai người. Tôi bước đi chậm rãi, lang thang qua các núi đồi và thung lũng, dừng chân trong những quán nhỏ ở làng quê, chuyện trò thân mật với chủ quán và khách hàng, hay nằm dài trên tảng đá phẳng, nóng hầm hập và ngửa mặt lên trời ngắm mây trôi vì trời rất đẹp. Tôi sống như vậy ba ngày, và không phải là không thích thú, mặc dù trong lòng tôi đôi lúc nhói lên đau đớn. Tâm trạng tôi rất phù hợp với cảnh thiên nhiên êm ả của miền này.

Tôi dẫn thân vào những trò chơi êm ả cốt là để tìm cái ngẫu nhiên, say sưa với những ấn tượng bỗng nhiên ập tới; những ấn tượng cứ chậm rãi kế tiếp nhau hiện lên trong tâm hồn tôi và cuối cùng để lại một cảm giác chung

hòa lẫn tất cả những gì tôi đã thấy bằng mắt bằng tai và bằng tay trong ba ngày, đó là mùi nhựa thông thanh nhã trong rừng thông, tiếng chim gõ mõ và tiếng rì rầm không bao giờ ngớt của những dòng suối với những con cá ánh màu sắc sỡ nhợt nhợt dưới lòng suối cát, những ngọn núi không quá dị thường, những vách đá vẽ mây cau có, những xóm thôn sạch sẽ với những mái nhà thờ lợp tôn, những cánh cò bay trên đồng cỏ, những chiếc cối xay gió với những cánh quạt quay nom thanh bình và ấm cúng, những bộ mặt rạng rỡ của dân làng, họ mang kamzon màu xanh và bát tất xám, những cỗ xe thặng những con ngựa béo, cũng có khi là bò ì ạch lặn đi, kêu cót ca cót két, những thanh niên hành hương để tóc dài đi trên những ngả đường sạch bóng, hai bên là những hàng lê và táo...

Thậm chí đến bây giờ tôi vẫn cảm thấy dễ chịu khi nhớ lại những ấn tượng thừa ấy của tôi. Ôi, mảnh đất Đức bình dị ta xin cúi chào Người với cuộc sống giản dị và đậm bạc của Người, với những dấu vết cộng đồng của bao bàn tay cần mẫn, với sức lao động dẻo dai tuy không thật khẩn trương... Thế gian ơi, ta xin cúi chào Người!

Tôi về đến nhà vào lúc chiều tối ngày thứ ba. Tôi quên chưa nói thêm, vì giận hai anh em Gaghin tôi đã toan làm sống lại trong tôi hình ảnh của người thiếu phụ tàn nhẫn; nhưng mọi cố gắng của tôi đều vô ích. Hình như mỗi sự mơ tưởng tới người phụ nữ kia thì trước mặt tôi lại hiện lên hình ảnh của cô bé nông dân lên năm tuổi có khuôn mặt tròn, cặp mắt to trở ra một cách vô tội. Cô bé nhìn bằng một cái nhìn chất phác thơ ngây. Tôi cảm thấy xấu hổ trước cái nhìn trong trắng của cô bé, tôi không muốn nói dối trước mặt cô, và ngay trong giây phút ấy tôi đã dứt khoát đoạn tuyệt với cái đối tượng cũ của tôi.

Về đến nhà tôi nhận được mẫu giấy của Gaghin. Anh ngạc nhiên trước quyết định đường đột của tôi, anh hỏi tôi tại sao không rủ anh đi cùng, và yêu cầu tôi nếu về thì sang anh ngay. Tôi đọc mảnh giấy với một cảm giác

khó chịu, nhưng hôm sau tôi vẫn lên đường sang thị trấn L.

VIII

Gaghin đón gặp tôi như một người bạn, anh quở trách tôi như tát nước, nhưng còn Axya thì khi vừa nhìn thấy tôi rõ ràng nàng đã cố tình cười phá lên một cách vô nguyên cớ rồi bỏ chạy như thói quen thường thấy ở nàng. Gaghin tỏ ra bối rối, anh nói với theo nàng là nàng đã phát rồ khi anh yêu cầu tôi bỏ quá đi cho nàng. Thực ra tôi rất khó chịu với Axya, tôi chẳng những đã bực bội lại còn thấy cả tiếng cười gượng gạo và dáng dấp ỡng ẹo kỳ quặc nữa chứ. Tuy nhiên tôi vẫn làm ra vẻ như không hay biết gì hết, và kể lại với Gaghin những chi tiết trong chuyến du lịch nhỏ của tôi. Anh cũng cho tôi biết những việc anh làm lúc vắng tôi. Nhưng câu chuyện giữa chúng tôi rời rạc, gượng gạo. Axya trở vào phòng rồi lại ra ngay. Cuối cùng tôi cáo lỗi là có việc bận gấp nên đã đến lúc phải ra về. Thoạt tiên Gaghin cố giữ tôi, nhưng sau đó một lát anh chăm chú nhìn tôi và xin được tiễn chân tôi. Lúc ở phòng ngoài Axya bỗng nhiên bước lại gần tôi và đưa tay ra tạm biệt tôi. Tôi khẽ cầm những ngón tay của nàng và hơi nghiêng người đi để chào nàng. Hai đứa chúng tôi lúc lên đò vượt qua sông Ranh, và khi đi ngang qua cây tần bì yêu quý của tôi, nơi có bức tượng Đức mẹ đồng trinh, chúng tôi ngồi xuống một tảng đá và ngắm cảnh. Đó là nơi hai đứa chúng tôi đã nói với nhau câu chuyện đáng ghi nhớ.

Lúc đầu chúng tôi chỉ trao đổi với nhau vài ba câu cụt ngủn rồi lại im lặng nhìn ra dòng sông sáng lấp lánh.

- Anh hãy nói thử xem anh có nhận xét gì về Axya, - đột nhiên Gaghin

khởi chuyện, trên môi nở một nụ cười thường thấy ở anh, - có đúng là anh thấy cô bé ấy kỳ dị không?

- Đúng thế, - tôi trả lời anh nhưng trong lòng vẫn cứ ngần ngại băn khoăn, - tôi không ngờ rằng anh lại nói đến nàng.

- Để xét đoán về Axya, cần phải hiểu tương đối rõ về cô ấy, - anh nói. - Axya có một tấm lòng đôn hậu, nhưng đầu óc cô bé ấy nghèo nàn. Sống hòa hợp được với cô ấy không phải là chuyện dễ. Tuy nhiên, cũng không thể kết tội cô bé một khi anh biết rõ tiểu sử của cô ấy...

- Tiểu sử của cô ấy? - Tôi hỏi cắt ngang câu chuyện của anh. - Chẳng nhẽ cô ấy không phải là... của anh?

Gaghin liếc nhìn tôi.

- Anh có nghĩ rằng cô ấy không phải là em gái tôi chứ? - Anh nói tiếp, không để ý đến câu hỏi của tôi. - Nó đúng là em gái tôi, là con gái của cha tôi. Anh hãy tin lời tôi. - Tôi thấy tin anh và anh kể cho nghe đầu đuôi câu chuyện:

Cha tôi là một người nhân hậu, thông minh lại có học, nhưng cũng là một người bất hạnh. Số phận vây bủa ông cũng không lấy gì làm ghê gớm lắm, nếu so với người khác, nhưng ông đã bị gục ngay từ nhát búa đầu tiên. Ông lấy vợ sớm, lấy vì yêu, sau đó chẳng bao lâu thì vợ ông, tức mẹ tôi, qua đời. Khi bà cụ mất, tôi mới có sáu tháng, cha tôi đưa tôi về nông thôn và suốt hai mươi năm liền ông cụ không đi đâu ra khỏi làng, ông đích thân dạy dỗ tôi và có lẽ ông sẽ chẳng bao giờ chịu sống xa tôi, nếu chú tôi, tức em trai của ông cụ không ghé về quê thăm chúng tôi. Suốt đời chú tôi sống ở Pêterbua và giữ một chức vị khá quan trọng ở đó. Chú tôi khuyên nhủ cha tôi hãy giao tôi cho ông, bởi vì dù có nói cách nào cha tôi cũng không chịu rời bỏ nông thôn. Chú tôi có nói với cha tôi rằng trẻ nhỏ ở lứa tuổi tôi sống ở một nơi hoàn toàn tách biệt là một điều rất có hại, và với một ông thầy

lầm lì và luôn luôn sâu não như cha tôi nhất định tôi sẽ thua kém những bạn cùng tuổi, và ngay cả tính tình của tôi cũng dễ bị hư hỏng. Cha tôi ra sức phản đối trước những lời khuyên nhủ của chú tôi, thế nhưng rút cuộc ông cũng đã nhượng bộ. Tôi khóc lóc khi chia tay với Người. Tôi yêu cha tôi mặc dù chẳng bao giờ tôi thấy một nụ cười nở trên môi Người. Nhưng sau khi đã lọt vào Peterbua, chẳng mấy chốc tôi đã quên ngay cái tổ ấm tối tăm và buồn thảm của gia đình tôi. Tôi vào trường võ bị, rồi từ trường võ bị chuyển sang trung đoàn cận vệ. Mỗi năm tôi về quê vài ba lần và cứ mỗi lần về tôi lại thấy cha tôi càng ngày càng rầu rĩ hơn, càng ẩn sâu vào nội tâm, dăm chiêu đến mức rụt rè, sợ sệt. Ngày nào Người cũng đi nhà thờ và hầu như không còn biết nói năng là gì. Có lần về thăm nhà (lúc ấy tôi đã ngoài hai mươi tuổi), lần đầu tiên tôi thấy cô bé khoảng lên mười, mắt đen và gầy còm ở nhà tôi, đó là Axya. Cha tôi có nói rằng đó là cô bé mồ côi, và cha tôi nhận về nuôi, - chính Người đã nói với tôi như vậy. Tôi không để ý gì đến cô bé, trông nó hoang dã, lạnh lợi và lầm lì như một con thú, và khi tôi vừa bước chân vào căn phòng ưa thích của cha tôi, một căn phòng lớn và tối tăm, nơi mà ngay cả ban ngày cũng phải đốt đèn, và cũng là nơi mẹ tôi đã trút hơi thở cuối cùng, là lập tức cô bé lẩn ngay vào sau ghế bành kiểu Vonte của cha tôi hoặc núp vào sau tủ sách. Sau đó trong vòng ba bốn năm liền tôi không có dịp về quê vì bận việc. Tháng nào tôi cũng nhận được của ông cụ một lá thư ngắn ngủi. Ông cụ rất ít khi nhắc đến Axya, nếu có cũng chỉ vài lời thoáng qua. Cha tôi đã ngoài năm mươi nhưng trông Người hãy còn trẻ. Anh thử tưởng tượng xem sự việc xảy ra với tôi mới đáng sợ biết chừng nào: đột nhiên tôi nhận được một lá thư của viên quản lý, ông ta báo cho tôi biết bệnh tình trầm trọng gần đất xa trời của cha tôi và khẩn khoản yêu cầu tôi về ngay, càng sớm càng tốt, nếu tôi còn muốn chia tay với ông cụ lần cuối cùng. Lá thư đã viết rõ ràng như vậy, có còn gì đáng nghi ngờ nữa đâu. Tôi ngồi trên mình ngựa phi như bay và tối đã về đến nhà kịp lúc cha tôi còn sống, nhưng đang trong những giây phút hấp hối. Khi gặp lại tôi

Người hết sức vui mừng, Người đưa hai cánh tay gầy guộc ra ôm lấy tôi, nhìn thẳng vào mắt tôi hồi lâu bằng một cái nhìn kỳ lạ; nửa như thăm thú, nửa như van nài, và sau khi yêu cầu tôi hứa sẽ thực hiện lời dặn cuối cùng của Người, rồi mới sai người lão bộc già của Người dẫn Axya tới. Con bé run lẩy bẩy tưởng như khó lòng đứng nổi.

- Đây, - cha tôi ráng sức nói với tôi, - cha giao cho con đứa con gái của cha, em gái của con. Iakốp sẽ nói cho con rõ đầu đuôi câu chuyện, - ông cụ nói thêm và đưa tay chỉ người lão bộc.

Axya khóc nức lên và ngã gục mặt xuống giường... Nửa giờ sau cha tôi qua đời.

Còn câu chuyện mà tôi được biết qua lời kể của Iakốp thì thế này: Axya là con gái của cha tôi với người hầu gái cũ của mẹ tôi tên là Tachiana. Tôi còn nhớ rất rõ bà Tachiana ấy, tôi nhớ cả cái thân hình cao cao cân đối của bà, nhớ cả khuôn mặt thông minh, nghiêm nghị và đ đoan trang với cặp mắt to của bà. Bà có tiếng là một cô gái kiêu hãnh và khó gần. Cứ theo như điều tôi có thể hiểu được qua những câu nói lấp lửng vì sợ hãi của Iakốp thì sau khi mẹ tôi mất được vài ba năm cha tôi bắt đầu đi lại với bà Tachiana. Bấy giờ bà không ăn ở trong nhà chủ nữa, mà ở trong một căn nhà gỗ với người chị đã có chồng làm nghề nuôi gia súc. Cha tôi gần bó với bà rất tha thiết, và sau khi tôi rời khỏi nông thôn thậm chí cha tôi còn muốn cưới bà, nhưng chính bà lại là người không nhận lời lấy cha tôi, bất kể những lời cầu khẩn của Người.

- Bà Tachiana Vaxilievna quá cố, - lão Iacốp đứng bên cửa ra vào, hai tay chắp ra phía sau và nói, - bà là người biết điều và không muốn làm phật lòng ông nhà. Bà nói: tôi làm vợ ông sao được. Bà lớn gì cái thá tôi. Bà Tachiana đã nói với ông nhà như vậy, nói trước mặt con...

Bà Tachiana thậm chí cũng không muốn dọn về đây và cứ sống với bà chị, cả Axya cũng vậy. Khi còn bé tôi chỉ thấy bà Tachiana vào những ngày

lễ ở nhà thờ. Đầu quấn chiếc khăn màu sẫm, trên vai vắt cái khăn san vàng, bà đứng trong đám đông, bên cạnh cửa sổ nhà thờ, khuôn mặt nhìn nghiêng của bà nom nghiêm nghị nổi bật trên tấm kính mờ, bà cầu nguyện, vẻ mặt bà nom vừa nghiêm trang vừa thành kính và bà lễ theo lối cổ, cúi rạp người xuống. Khi chú tôi đưa tôi đi, Axya mới lên hai, nhưng đến năm lên chín thì cô bé mất mẹ.

Bà Tachiana vừa qua đời, cha tôi đón ngay Axya về nhà. Trước đó cha tôi cũng đã tỏ ý muốn để Axya ở với mình, nhưng bà Tachiana đã từ chối không thực hiện ý nguyện đó của Người. Anh cứ tưởng tượng xem cái gì đã xảy ra với Axya khi người ta đón nó về với ông chủ. Cho đến nay nó vẫn không thể quên được cái giây phút đầu tiên khi người ta mặc cho nó cái áo dài bằng lụa và hôn tay nó. Khi còn mồ ma bà mẹ, nó bị bắt nạt bắt nết rất nghiêm khắc, ở với cha tôi nó được tự do hoàn toàn. Ông cụ là thầy giáo của nó, tức là không chăm ẵm nó, nhưng ông cụ yêu nó tha thiết và không bao giờ cấm đoán nó điều gì. Trong thâm tâm ông cụ cho là mình có lỗi với nó. Chẳng mấy chốc nó đã hiểu ra rằng nó là nhân vật chính trong nhà, nó biết ông chủ là bố nó nhưng cũng chẳng bao lâu sau nó lại nhận ra cái địa vị hư danh của nó, lòng tự ái của nó phát triển mạnh, đồng thời phát triển cả tính đa nghi, những thói xấu tiêm nhiễm và thấm sâu vào tâm hồn nó, tính giản dị không còn; nó muốn bắt cả cái thế gian này phải quên cội nguồn của nó đi (chính nó đã có lần thú nhận với tôi điều đó), nó lấy làm xấu hổ vì mẹ, rồi lại xấu hổ vì mình đã xấu hổ vì mẹ và càng lại thấy tự hào vì mẹ. Anh thấy đấy, nó biết quá nhiều và biết những cái mà lý ra ở tuổi nó chưa nên biết... Nhưng phải chăng lỗi là tại nó? Sức sống hừng hực của tuổi thanh xuân đang cháy bùng lên trong người nó, máu nóng đang sôi sùng sục, nhưng bên cạnh nó không có ai gần gũi có thể điều khiển được nó, nó hoàn toàn tự do về đủ mọi phương diện! Nhưng dẫn dắt nó đâu phải là chuyện dễ dàng? Nó muốn tỏ ra không thua kém các tiểu thư khác, nó lao vào sách vở. Liệu có thể tìm được điều gì đúng đắn ở trong đó cơ chứ? Một cuộc đời bắt

đầu không đúng ắt sẽ phát triển lệch lạc, nhưng trái tim nó chưa bị hỏng, khối óc nó vẫn còn nguyên vẹn.

Và thế là một đứa bé hai mươi tuổi đầu như tôi đã phải đèo bồng một cô bé mười ba? Một ngày đầu sau khi cha tôi mất, tôi chỉ nói khẽ nó cũng đã run bắn lên, sự âu yếm, vuốt ve của tôi chỉ làm nó thêm buồn, nhưng chẳng bao lâu sau nó đã quen hơi bèn tiếng với tôi.

Về sau, khi đã tin chắc rằng tôi thực sự nhận nó là em và yêu quý nó đúng như một người em gái, thực tình nó đã gắn bó với tôi rất thiết tha, trong tâm hồn nó không có thứ tình cảm nào nữa vời.

Tôi đưa nó về Pêterbua. Tôi cảm thấy đau lòng khi phải sống xa nó, nhưng sống chung với nó thì không thể được.

Tôi gửi nó vào học ở một trường ký túc khá nhất và Axya cũng hiểu được rằng việc xa cách của chúng tôi là cần thiết. Sau đó nó quen dần và đã sống ở trong trường học được bốn năm; nhưng trái với sự mong đợi của tôi, nó hầu như vẫn không thay đổi gì. Bà hiệu trưởng thường phàn nàn với tôi về nó: “Quở phạt cô ấy thì không nên, - bà ta nói, - nhưng dỗ dành thì cô ấy lại không nghe”. Axya rất tinh ý, học khá, khá nhất trường, nhưng không thể hòa hợp với mọi người, bướng bỉnh và mặt mũi lúc nào cũng cau có... Tôi không thể kết tội nó quá đáng, ở địa vị nó, hoặc nó phải xun xoe, ve vãn hoặc phải bẽn lẽn ngượng ngùng. Trong số bạn gái của nó, nó chỉ thân với một cô bé không lấy gì làm đẹp, bị bạn bè xa lánh và nghèo túng.

Những tiểu thư khác cùng học với nó, phần lớn thuộc các dòng họ khá giả, không thích nó, nói xỏ nói xiên nó và hay châm chọc nó mỗi khi có dịp. Đối với bọn tiểu thư đó, một sợi tóc Axya cũng không chịu lép. Một hôm trong giờ học luật Thiên chúa, giáo sư nói về những thói xấu, Axya đã lớn tiếng nói: “Nịnh hót và hèn nhát là những thói xấu xa tồi tệ nhất!”. Tóm lại là nó cứ đi theo con đường riêng của nó, duy có điều đáng mừng là tư cách của nó có khá hơn; tuy nhiên ngay về mặt này hình như nó cũng không

thành đạt lắm.

Cuối cùng nó đã sang tuổi mười bảy, không thể gửi nó lâu hơn ở trong trường ký túc được nữa. Tôi rơi vào một tình huống khá nan giải. Bỗng nhiên trong đầu tôi nảy ra một ý hay: xin phục viên rồi đi ra nước ngoài một hoặc hai năm, và đưa cả Axya cùng đi. Tôi nghĩ sao và làm vậy, rồi rút cuộc là hai anh em tôi lưu lạc đến bên bờ con sông Ranh này. Ở đây tôi đang cố gắng vẽ, còn cô bé thì vẫn cứ chơi bời lêu lổng và nghịch ngợm như xưa. Bây giờ thì tôi hy vọng rằng anh sẽ không xét đoán nó một cách quá nghiêm khắc; còn cô bé của tôi thì bề ngoài làm ra vẻ đối với nó chẳng có gì quan trọng, nhưng thực ra lại run sợ trước tất cả mọi lời nhận xét của bất cứ ai, nhất là của anh.

Trên môi Gaghin lại nở một nụ cười lặng lẽ vốn thấy ở anh. Tôi xiết chặt tay anh.

- Tất cả là như vậy, - Gaghin lại nói tiếp, - nhưng phải sống với nó là một cái họa cho tôi. Nó quả là một thứ thuốc nổ chính hiệu. Cho đến nay nó chưa thích ai, nhưng thật là một điều tai họa, nếu nó lại yêu một người nào đó. Đôi khi tôi cũng không biết cư xử thế nào với nó. Mới đây chắc nó vừa nghĩ ra một chuyện gì đó, bỗng dưng nó ra sức quả quyết với tôi rằng tôi đối xử với nó lạnh nhạt hơn xưa và rằng nó chỉ yêu một mình tôi thôi, mãi mãi cũng chỉ yêu một mình tôi mà thôi... và khi nói ra điều đó nó khóc lóc nghe mới thảm thiết.

- À ra thế... - tôi buột miệng thốt lên nhưng đã kịp dừng lại ngay.

- Nhưng anh hãy cho biết, - tôi hỏi Gaghin, - vì câu chuyện giữa chúng ta hoàn toàn cởi mở, lẽ nào cho tới nay cô ấy quả thực chưa thích ai? Ở Pêterbua cô ấy đã chả gặp khá nhiều chàng trai rồi đó sao?

- Cô bé tuyệt nhiên không thích bọn người đó. Không, Axya cần một người anh hùng, một con người phi thường hay một anh chàng chẵn cừ

đẹp trai trong khe núi, nhưng thôi tôi cứ chuyên điếm mãi làm anh lỡ mất việc, - Gaghin nói thêm và đứng dậy.

- Hay là, - tôi nói, - chúng ta quay lại chỗ anh đi, tôi không muốn về nhà.

- Thế còn công việc của anh thì sao?

Tôi làm thinh, Gaghin cười hờn hậu, và chúng tôi cùng nhau trở lại thành phố L. Vừa nhìn thấy khu vườn nho quen thuộc và ngôi nhà trắng trên đỉnh đồi tôi thấy trong tôi có gì ngọt ngào, đúng là vị ngọt tựa hồ như ai đó vừa lạng lẽ rót vào hồn tôi một chút mật ong. Sau khi nghe chuyện của Gaghin tôi thấy lòng mình thanh thản.

IX

Axya gặp chúng tôi ở ngay bên ngưỡng cửa. Tôi lại cố chờ đợi tiếng cười của nàng. Nàng bước ra đón chúng tôi, toàn thân tái nhợt, vẻ mặt ưu tư, cặp mắt nàng nhìn xuống.

- Vẫn anh ấy, - Gaghin nói, - và nhớ là chính anh ấy muốn trở lại đây.

Axya nhìn tôi với ánh mắt dò hỏi. Lần này thì tôi chìa tay cho nàng và xiết chặt những ngón tay nhỏ nhắn giá lạnh của nàng. Tôi cảm thấy xót thương nàng, giờ đây tôi đã hiểu nhiều điều về nàng, những điều trước kia đã làm tôi hiểu sai về nàng. Nỗi băn khoăn dẫn vật trong lòng nàng, sự vụng về trong cư xử, tính thích chơi trội của nàng, thì giờ đây tôi đã hiểu rõ tất cả. Tôi nhìn thẳng vào tâm hồn đó. Một cái ách vô hình luôn luôn đè nặng lên tâm hồn nàng, lòng tự ái non dại bị vỡ tung ra và đảo lộn lên một cách đáng sợ, nhưng toàn bộ con người nàng vẫn muốn vươn tới sự thật. Tôi hiểu tại sao cái cô bé kỳ dị ấy lại làm tôi say mê. Tôi say mê nàng đâu có phải chỉ vì cái vẻ đáng yêu gần như hoang dã toát ra trên khắp cơ thể mảnh mai của nàng. Tôi thích tâm hồn nàng.

Gaghin lại bắt đầu miệt mài trên những bức vẽ của anh. Tôi mời Axya đi dạo trong vườn nho, nàng chấp thuận ngay với thái độ vui vẻ gần như ngoan ngoãn. Chúng tôi tụt xuống lưng chừng đồi và ngồi lên một phiến đá rộng.

- Thế ông có buồn khi xa vắng em và anh trai em không? - Axya hỏi.

- Thế vắng tôi hai anh em cô có buồn không? - Tôi hỏi lại.

Axya liếc nhìn tôi.

- Có, - nàng trả lời, - ở trên núi thích lắm phải không ông? - Sau đó nàng lại nói luôn. - Núi mới cao chứ nhỉ! Cao hơn mây. Ông kể cho em nghe với, ông đã thấy những gì. Ông đã kể cho anh trai em nghe, nhưng em chẳng được nghe gì cả.

- Cô đã tự ý bỏ đi. - Tôi nói.

- Em đã bỏ đi... Bởi vì... Bây giờ thì em sẽ không bỏ đi nữa đâu, - nàng nói thêm và giọng nàng nghe trù mẫm và gửi gắm. - Hôm nay ông bực mình lắm!

-Tôi?

- Ông.

- Vì sao cơ, cô làm ơn...

- Em không biết, nhưng hôm nay ông bực lắm và vì bực mà bỏ đi. Em rất khổ tâm vì ông đã bỏ đi, nhưng em cũng lại rất sung sướng khi thấy ông trở lại.

- Và tôi cũng sung sướng vì mình đã trở lại.

Axya nhún vai y như một đứa trẻ khi chúng có điều gì vui thích.

- Ồ, em đoán ra chứ, - nàng nói tiếp. - Ngày xưa chỉ nghe một tiếng ho ở phòng bên của cha em thôi em cũng đoán được là em có làm Người vừa lòng hay không.

Cho đến hôm nay Axya chưa hề nói với tôi về cha mình. Điều này làm tôi sửng sốt.

- Cô yêu cụ nhà lắm phải không? - Tôi hỏi nàng và bỗng nhiên cảm thấy sượng sùng vì sự hờn giận quá đáng của tôi.

Nàng im lặng và cũng đỏ rần mặt lên. Cả hai chúng tôi đều im lặng. Xa xa một con tàu đang nhả khói chạy trên sông Ranh. Chúng tôi cùng nhìn ra con tàu.

- Sao ông chẳng kể chuyện gì cho em nghe với? - Axya thì thầm.

- Thế tại sao hôm nay, vừa trông thấy tôi cô lại cười? - Tôi hỏi nàng.

- Chính em cũng không biết nữa. Đôi khi em muốn khóc, nhưng em lại cười. Ông đừng phán xét em vì điều em đã làm. Chà, người ta kể câu chuyện cổ tích về nữ thần Lôrôlay^[12] như thế nào nhỉ? Chính kia là vách đá của nữ thần hiện ra đó chẳng? Người ta bảo rằng trước hết nữ thần nhận chìm tất thủy, rồi sau đó chính nữ thần cũng thích tự lao mình xuống nước. Em thích câu chuyện cổ tích ấy lắm. Bà Lunze kể cho em nghe đủ thứ chuyện cổ tích. Nhà bà Lunze có con mèo đen mắt vàng...

Axya ngẩng đầu lên và hất lại mái tóc.

- Chà, em cảm thấy vui thích quá, - nàng nói. Giữa lúc đó những âm thanh đơn điệu, rời rạc từ đâu đó vọng lại chỗ chúng tôi. Hàng trăm người đồng thanh nhắc đi nhắc lại khúc hát cầu nguyện về khoan thai từ tốn. Ở phía dưới một đoàn người rước tượng thánh đang lũ lượt đổ dài trên đường phố, tay mang cờ và thánh giá...

- Giá mà được đi trong dòng người kia, - Axya nói, tai lắng nghe tiếng hát đang tắt dần.

- Hóa ra cô cũng mộ đạo thế cơ đấy?

- Đi đâu đó thật xa, để cầu nguyện, - nàng nói tiếp, - nếu không ngày tháng cứ qua đi, cuộc đời rồi cũng qua đi, và thử hỏi chúng ta đã làm được những gì?

- Cô quả là một người hiếu danh, - tôi nói. - Cô muốn sống một cuộc đời không đến nỗi vô ích, muốn để lại dấu tích của mình trên thế gian...

- Lẽ nào lại không làm được điều đó?

Suýt nữa thì tôi nhại lại mấy tiếng “không làm được”... Nhưng nhìn nào cặp mắt sáng của nàng, tôi chỉ khẽ nói:

- Cô hãy thử làm xem.

- Có phải, - Axya nói sau một lát im lặng, và trong cái giây phút im lặng ấy trên gương mặt đã trở lên tái nhợt của nàng thoáng hiện lên những suy tưởng gì không rõ, - có phải ông thích người đàn bà ấy... ông còn nhớ không, người đàn bà mà anh trai em đã nâng cốc chúc sức khỏe ở tòa thành cổ, khi chúng ta mới quen biết nhau được hai ngày ấy?

Tôi cười:

- Anh Gaghin nói đùa đấy; tôi chẳng thích một người đàn bà nào cả; ít ra thì hiện nay tôi chẳng thích một bà nào cả.

- Nhưng ông thích cái gì ở người đàn bà? - Axya hỏi, đầu ngửa lật ra phía sau với cái vẻ tò mò ngờ nghệch.

- Câu hỏi nghe mới kỳ lạ làm sao chứ! - Tôi nói.

Axya tỏ ra hơi bối rối.

- Lẽ ra em không nên hỏi ông câu ấy, có phải thế không ạ? Mong ông đừng giận, em quen nói huyền thuyên tất cả những gì nảy ra trong đầu em. Chính vì thế mà em ngại nói.

- Lạy Chúa, cô cứ nói đi, đừng ngại. - Tôi khích lệ nàng. - Tôi rất sung sướng vì dầu sao thì cô cũng đã không còn bẽn lễn nữa.

Axya gục đầu xuống và khúc khích cười, tiếng cười của nàng nghe sao mà êm ái và nhẹ lâng lâng. Sau tiếng cười ấy của nàng suốt đời tôi không bao giờ còn nghe thấy tiếng cười của bất kỳ người nào khác tương tự như vậy nữa.

- Nào, ông hãy kể đi, - nàng vừa nói vừa đưa tay vuốt vuốt những nếp áo dài và phủ lên chân mình, đúng là nàng còn muốn ngồi lâu, - ông kể chuyện hay đọc một cái gì đó cũng được, ví dụ như ông đọc một đoạn trong “Ônêghin” ấy chẳng hạn, ông còn nhớ không... - Nét mặt nàng bỗng trở lên tư lự... và nàng cất tiếng đọc, giọng nhỏ nhẹ:

“Nơi ấy giờ đây chỉ còn cây thánh giá

Và bóng cây trên nấm mồ người mẹ xấu số của tôi”

- Puskin có viết như thế đâu, - tôi nói.

- Nhưng em lại muốn là Tachiana, - nàng nói tiếp, vẻ mặt vẫn đăm chiêu.
- Ông kể đi! - Nàng hồ hởi khích lệ tôi.

Nhưng tôi còn tâm trí đâu nữa mà kể. Tôi nhìn nàng, tất cả thân hình nàng đều nhuốm trong ánh nắng vàng rực rỡ, mọi đường nét trên cơ thể nàng đều thanh tú và dịu dàng, cảnh vật xung quanh chúng tôi cứ rực lên một niềm sung sướng, dưới chân chúng tôi là đất và nước, phía trên là bầu trời cao, ngay cả đến bầu không khí dường như cũng lỏng lẻo hẫng lên.

- Cô hãy nhìn xem, trời đẹp chưa kìa! - Tôi nói và giọng tôi bất giác cũng lạc hẳn đi.

- Vâng, trời đẹp quá! - Nàng cũng nói bằng một giọng nhỏ nhẹ, nhưng nàng không nhìn tôi. - Giá như em và ông, giá như chúng mình là những cánh chim, chúng ta sẽ cất cánh bay lên thật cao, bay mãi... được tắm mình trong bầu trời xanh kia nhỉ... Nhưng chúng ta lại không phải là chim.

- Nhưng chúng ta có thể rồi đây cũng có cánh lắm chứ, - tôi nói.

- Sao lại thế được nhỉ?

- Cô cứ sống đi, rồi sẽ thấy. Có những tình cảm nâng bổng ta lên khỏi mặt đất. Đừng lo, mai này rồi cô cũng sẽ có cánh cho mà xem.

- Nhưng ông cũng đã từng có cánh rồi sao?

- Biết nói với cô thế nào bây giờ nhỉ... có lẽ cho đến lúc này tôi chưa hề biết bay.

Vẻ mặt Axya lại trở nên đăm chiêu tư lự. Tôi khẽ ngả người về phía nàng.

- Ông có biết nhảy vanxơ không nhỉ? - Đột nhiên nàng hỏi.

- Có chứ, - tôi trả lời nàng, nhưng trong lòng hơi bối rối.

- Vậy thì chúng ta đi thôi, ông... Em sẽ bảo anh trai em chơi mấy điệu vanxơ cho chúng ta nhảy. Chúng ta sẽ tưởng tượng rằng mình đang bay, hình dung là mình có cánh.

Nàng chạy trở về nhà và tôi cũng chạy theo nàng, và thế là mấy phút sau chúng tôi đã quay cuồng trong một gian phòng hẹp, bước theo tiếng nhạc vanxơ ngọt ngào của Lannerơ. Axya nhảy rất đẹp và nàng nhảy rất say sưa. Qua phong thái mềm mại, trinh bạch của nàng tôi bỗng nhận ra tất cả những gì là nét na thùy mị của một người thiếu nữ. Thời gian qua đi đã lâu, vậy mà tôi vẫn không thể nào quên được cái cảm xúc khi tôi đặt tay lên người nàng, tôi vẫn cảm thấy hơi thở của nàng dồn dập ở sát ngay bên cạnh người tôi, vẫn còn nhìn thấy đôi mắt sẫm màu, lim dim gần như nhắm lại bất động trên khuôn mặt nhợt nhạt nhưng hồ hởi của nàng, đôi mắt ấy nổi bật lên giữa những món tóc quăn của nàng.

X

Cả ngày hôm ấy qua đi tưởng như không còn có gì đẹp hơn. Cả hai chúng tôi đều vui vẻ như trẻ con. Axya tỏ ra rất nết na và thùy mị. Gaghin sung sướng ngắm nhìn nàng. Tôi ra vẻ rất muộn. Khi ra đến giữa dòng sông Ranh tôi bảo người lái đò cho thuyền trôi theo dòng nước. Ông già gác mái chèo lên và dòng sông hùng vĩ đưa chúng tôi đi. Tôi đưa mắt nhìn khắp bốn xung quanh và nghe ngóng, tôi hồi tưởng lại những gì đã xảy ra và cảm thấy trong tôi bỗng dấy lên một nỗi niềm xao xuyên êm đềm... Tôi ngược mắt nhìn lên trời - nhưng cả trên chốn cao xa kia cũng chẳng lấy gì làm yên tĩnh, trời đầy sao và hình như tíc nào cũng đong đưa chao đảo và luôn luôn giật mình. Tôi cúi nhìn xuống mặt nước... nhưng cả dưới lòng sông, trong cái khoảng sâu thăm tối và lạnh lẽo ấy cũng chỉ thấy những vì sao đong đưa, run rẩy, tôi có cảm giác là dù ở đâu thì cũng vẫn chỉ là quang cảnh ấy - cái trạng thái lo âu, bồn chồn, và ngay cả trong tôi nỗi xốn xang đang biến dần thành niềm khắc khoải. Tôi ngồi chống tay lên mạn thuyền... tiếng gió thổi rì rầm, tiếng nước khẽ róc rách ở phía sau con thuyền làm cho tôi càng băn khoăn, bứt rứt, và làn gió dịu mát do sóng phả lên cũng chẳng làm cho lòng tôi dịu vợi, tiếng họa mi thánh thót ở hai bên bờ sông, và những âm thanh ấy cứ thấm sâu mãi vào lòng tôi có khác nào một thứ thuốc độc có vị ngọt. Hai dòng lệ sôi lên trong khóe mắt, nhưng đâu có phải là những giọt lệ của một niềm vui vô nguyên cớ. Tôi hiểu rằng đó không phải là một cảm xúc mơ hồ vừa nếm trái của những gì mong mỏi mong lung, khi

tâm hồn ta giương rộng cánh, ngân vang, khi ta cảm thấy rằng mình hiểu tất cả và yêu hết thảy... Không, trong tôi vừa bùng lên một niềm khát khao tìm hạnh phúc. Tôi chưa biết đó là hạnh phúc gì, tôi chỉ biết đó là hạnh phúc, hạnh phúc tột cùng - đó là điều tôi mong muốn, đó cũng là điều làm cho tôi khổ tâm... Con đò cứ lững lờ trôi theo dòng nước và ông lão lái đò ngái ngủ gục trên tay chèo.

XI

Hôm sau, trên đường sang nhà Gaghin tôi không tự hỏi rằng mình có yêu Axya say đắm hay không, nhưng tôi nghĩ ngợi rất nhiều về nàng, số phận nàng đã chế ngự tâm hồn tôi, tôi sung sướng vì cuộc gặp gỡ bất ngờ của ba chúng tôi, tôi có cảm tưởng là cho đến tận ngày hôm qua tôi mới được biết nàng. Trước kia nàng đã đứng quay lưng lại phía tôi. Để rồi khi nàng đã thổ lộ lòng mình với tôi, thì hình ảnh nàng lại rục rờ trong cái ánh sáng làm xiêu lòng người, đối với tôi thì hình ảnh đó mới mẻ biết chừng nào, sức cảm hóa của nó cứ kín đáo hiện ra một cách dè dặt... Lòng đầy náo nức, tôi bước đi trên con đường quen thuộc, mắt dán vào ngôi nhà trắng ở phía xa. Đừng nói đến tương lai mà ngay cả ngày mai sẽ như thế nào tôi cũng không buồn nghĩ đến nữa, lòng tôi thanh thản nhẹ lâng lâng. Tôi vừa bước vào phòng thì toàn thân Axya đã đỏ rần lên, tôi thấy nàng lại trang điểm, nhưng vẻ mặt nàng không tương xứng với cách trang điểm của nàng, vẻ mặt ấy buồn. Còn tôi thì trở lại đây với một tâm trạng vui vẻ biết chừng nào! Không những thế, tôi còn có cảm tưởng là nàng lại sắp sửa bỏ chạy như mọi khi, nhưng lần này thì nàng lại đã gắng sức dẫn lòng ngôi lại. Gaghin đang ở trong trạng thái say sưa và bực bội vì nghệ thuật - một trạng thái đặc biệt như người lên cơn động kinh bất chợt ập đến chế ngự những nhà nghệ sĩ kiểu nghiệp dư khi họ tưởng rằng họ có thể, nói theo lời họ: “túm được cái đuôi của bản thể”. Đầu tóc bù xù, quần áo nhem nhuốc bê bết những thuốc màu, Gaghin đang đứng trước những tấm vải căng trên

khung gỗ, và vừa vung tay bút khoát một đường trên tấm vải vừa gật đầu chào tôi với cái vẻ gần như giận dữ, sau đó anh lùi ra xa, nheo mắt ngắm nghía rồi lao trở lại bên bức tranh. Tôi không muốn quấy rầy anh và ngồi xuống cạnh Axya. Nàng từ từ đưa cặp mắt sẫm lên nhìn tôi.

- Hôm nay cô không được vui như hôm qua, - tôi nói, sau khi đã cố làm cho nàng cười, nhưng vô ích.

- Không, không vui như hôm qua, - nàng trả lời, giọng uể oải và khô khan, - nhưng không sao. Đêm qua em mất ngủ, em nghĩ ngợi suốt đêm.

- Nghĩ gì vậy?

- Chà em cứ nghĩ ngợi miên man. Đó là cái thói quen của em từ thuở bé, ngay từ ngày em còn ở với mẹ...

Nàng gắng gượng nói ra tiếng “mẹ” rồi sau đó lại nhắc lại:

- Khi còn ở với mẹ em cứ suy nghĩ mãi là tại sao không một người nào có thể đoán biết được rằng chuyện gì sẽ đến với mình và đôi khi người ta biết trước được điều rủi đấy nhưng không sao tránh khỏi và đôi khi tại sao người ta không thể nói hết sự thật?... Sau đó em lại nghĩ em chẳng có chút hiểu biết gì hết, em cần phải học hỏi. Cần cải tạo lại con người em, em đã tiếp thụ một nền giáo dục rất xấu. Em không biết chơi dương cầm, không biết vẽ, thậm chí may vá, thêu thùa em cũng vụng về. Em chẳng có chút khả năng gì hết, phải tiếp xúc với em chắc là dễ chán lắm.

- Cô suy xét về bản thân không đúng đâu, - tôi nói. - Cô đọc nhiều, lại có học thức và với trí thông minh của cô...

- Em mà thông minh ấy à? - Nàng hỏi lại với cái giọng có vẻ thích thú ngờ nghệch đến nỗi bất giác tôi đã bật cười nhưng nàng thì thậm chí cũng không buồn nhếch mép. - Anh ơi, em mà thông minh ấy? - Nàng hỏi Gaghin.

Nhưng anh không trả lời và chỉ chăm chú vào công việc. Một tay giơ cao và luôn luôn thay đổi bút vẽ.

- Chính em đôi khi cũng không biết đầu óc mình ra sao nữa, - nàng nói tiếp, nét mặt vẫn đăm chiêu như vậy. - Lạy Chúa, đôi khi em sợ hãi cả bản thân mình. Chao ôi, em muốn giá như mà... phụ nữ không nên đọc nhiều, có đúng thế không ạ?

- Không cần đọc nhiều, nhưng...

- Ông hãy chỉ bảo cho em là em nên đọc cái gì? Ông hãy nói đi, em nên làm cái gì bây giờ? Em sẽ làm tất cả những gì mà ông chỉ bảo, - nàng quay lại phía tôi và nói thêm, trên mặt nàng biểu lộ một niềm tin chân chất.

Tôi lúng túng, không tìm được lời lẽ để nói ngay với nàng.

- Nói chuyện với em ông không chán đấy chứ?

- Xin cô đừng nói thế, - tôi thốt lên.

- Chà, cảm ơn ông! - Nàng nói. - Vậy mà em cứ tưởng là ông chán lắm cơ đấy.

Và bàn tay nhỏ nhắn nóng hôi hổi của nàng xiết chặt bàn tay tôi.

- Anh N này, - giữa lúc đó thì Gaghin gọi tôi, - cái nền này không sẫm quá chứ?

Tôi đi lại chỗ anh đang vẽ. Axya đứng dậy và lảng đi chỗ khác.

XII

Một giờ sau nàng quay lại, đứng ở bên cửa ra vào và đưa tay vẫy gọi tôi.

- Ông nghe em nhé, - nàng nói. - Nếu như em chết, liệu ông có thương em không?

- Hôm nay cô nghĩ ngợi thế nào ấy! - Tôi nói.

Em cứ tưởng là mình sắp chết; đôi lúc em có cảm tưởng là mọi vật xung quanh đang già biệt em. Chết còn hơn là sống như thế này... Chao ôi, ông đừng nhìn em như thế. Em nói thực đấy, không phải em muốn vờ vĩnh với ông đâu. Nếu không em lại sẽ sợ ông đấy.

- Chẳng lẽ đã có lúc cô sợ tôi?

- Nếu em có khác người như thế này, thì quả thật đó không phải là lỗi tại em, - nàng nói. - Ông thấy đấy, ngay cả cười em cũng không thể...

Cho đến lúc chiều tối nàng vẫn cứ buồn bã và âu sầu. Một chuyện gì đó đã xảy ra trong lòng nàng, nhưng tôi không hiểu đó là cái gì. Nàng luôn đưa mắt ngó nhìn tôi; lòng tôi se lại trước ánh mắt bí ẩn ấy của nàng. Nàng tỏ ra điềm đạm, nhưng mỗi khi nhìn nàng tôi lại muốn thổ lộ hết lòng mình với nàng để nàng khỏi xúc động. Tôi nhìn nàng và tôi đã nhận ra những đường nét kiêu diễm làm xúc động lòng người trong cái sắc thái tái nhợt của nàng, trong những cử chỉ chậm rãi, e dè của nàng, nhưng không hiểu tại sao nàng

lại tưởng tôi khó ở.

- Ông hãy nghe em nói nhé, - nàng nói trước khi chia tay, - em cứ bị một ý nghĩ giày vò là ông coi em như một cô gái nhẹ dạ... Từ nay về sau ông hãy tin những điều em nói với ông, có điều là ông hãy thật lòng với em, còn với ông thì bao giờ em cũng nói thật, em lấy danh dự mà hứa với ông.

“Lời hứa danh dự” ấy của nàng làm tôi bật cười.

- Chà, ông đừng cười, - nàng nói, giọng hồ hởi, - nếu không em sẽ nói lại với ông những lời mà hôm qua ông đã nói với em: “Tại sao cô lại cười thế?” - và sau một lát im lặng nàng nói thêm. - Ông có nhớ hôm qua ông nói với em về đôi cánh không?... Em đã có cánh nhưng chẳng biết bay đi đâu.

- Xin cô đừng nói thế. - Tôi nói. - Trước mặt cô mọi ngã đường đều rộng mở...

Axya nhìn thẳng vào mặt tôi và chăm chú nhìn vào tận mắt tôi.

- Hôm nay ông nghĩ không tốt về em, - nàng chau mày nói.

- Tôi nghĩ xấu về cô!...

- Làm sao mà mặt mũi hai người ngó iu xiu như ngâm nước thế kia? - Gaghin cắt ngang câu chuyện của chúng tôi. - Thế có thích nhảy vanxơ nữa không nào, tôi chơi nhạc cho mà nhảy như hôm qua nhé?

- Không, em không nhảy nữa đâu. - Axya từ chối, nàng xiết chặt tay tôi.

- Hôm nay thì chẳng vì nguyên cớ gì mà, cứ yên tâm, anh không bắt em phải nhảy đâu...

- Chẳng vì nguyên cớ gì hết. - Nàng nhắc lại, toàn thân nàng lại tái nhợt đi...

...

Khi đã ra đến gần bờ sông, trước mặt tôi là đường sông Ranh đang cuộn cuộn trôi đi những đợt sóng tối đen, tôi cứ nghĩ ngợi miên man: “Chẳng lẽ nàng lại yêu tôi?”.

XIII

“hẳng nhẽ nàng lại yêu tôi?”, sáng hôm sau khi vừa thức giấc tôi đã tự hỏi mình câu hỏi ấy. Tôi không muốn xét mình. Tôi cảm thấy hình ảnh nàng, hình ảnh của “cô gái với tiếng cười gượng gạo” ấy đã choán hết tâm trí tôi và cả chẳng để gì xoá bỏ ngay được hình ảnh đó trong giây lát. Tôi lại sang thị trấn L. và ở lại bên đó suốt ngày, nhưng tôi chỉ gặp Axya trong chốc lát. Nàng không được khoẻ, nàng bị nhức đầu. Nàng chỉ xuống nhà một lát, đầu quấn băng, nom nàng xanh xao, yếu đuối, cặp mắt nàng như nhắm hằm lại, trên môi nở một nụ cười yếu ớt, nàng nói với tôi: “Rồi sẽ khỏi ngay thôi mà, có gì ghê gớm lắm đâu, tất cả rồi cũng sẽ qua đi, có phải thế không ông?”. Nói dứt lời nàng bỏ đi ngay. Tôi cảm thấy trong lòng ngao ngán, tựa hồ như trong tôi đang xảy ra một chuyện đáng buồn và tôi thấy lòng mình trống trải, thế nhưng tôi vẫn ở đó rất lâu cho đến khuya mới ra về. Tuy vậy tôi cũng chỉ gặp nàng một lần duy nhất ấy mà thôi.

Sáng ngày hôm sau, ngay từ sáng sớm tôi đã rơi vào tình trạng nửa tỉnh nửa mê. Tôi muốn làm việc nhưng chẳng làm được việc gì hết, tôi lại muốn nghỉ ngơi và chẳng nghĩ ngơi gì hết... nhưng cũng không xong. Tôi lang thang chán trong thành phố rồi lại về để một lát sau lại ra đi.

- Thừa ông, ông có phải là ông N. không ạ? - Tôi chợt nghe thấy tiếng một chú bé hỏi ở phía sau. Tôi quay lại, trước mặt tôi là một chú bé. - Ông có thư của tiểu thư Annette^[13]. - Chú bé nói và trao cho tôi lá thư.

Tôi mở phong thư và nhận ra ngay nét chữ viết tháu của Axya. “Em rất mong được gặp ông, - nàng viết. - Hôm nay vào lúc bốn giờ ông hãy đến chỗ chòi canh xây bằng đá ở bên đường đến tòa lâu đài cổ. Hôm nay em đã phạm một điều khinh suất lớn... ông đến nhé, hãy vì Chúa, ông sẽ rõ tất cả... ông hãy nói với chú bé cầm thư này: ‘Được’”.

- Có phúc đáp chứ ạ? - Chú bé hỏi tôi.

- Hãy thưa lại rằng: “được”. - Tôi trả lời. Và chú bé bỏ chạy đi.

XIV

ôi trở về phòng, gieo mình xuống ghế và nghĩ ngợi. Lòng tôi thổn thức. Tôi đọc đi đọc lại không biết bao nhiêu lần lá thư của Axya - tôi nhìn đồng hồ: còn lại chưa đầy hai mươi phút nữa thôi là đến giờ hẹn rồi.

Cửa ra vào bật mở, Gaghin bước vào.

Mặt mày anh ủ rũ, anh nắm lấy tay tôi và siết chặt. Anh tỏ ra rất bối rối.

- Anh làm sao thế? - Tôi hỏi anh.

Gaghin kéo ghế và ngồi đối diện với tôi.

- Cách đây bốn hôm, - anh bắt đầu nói, giọng nghẹn ngào, ấp úng, và trên môi anh nở một nụ cười gượng gạo, - tôi đã làm anh ngạc nhiên vì câu chuyện của tôi. Hôm nay tôi lại làm anh còn kinh ngạc hơn... Với người khác, chắc hẳn tôi không dám nói thẳng như thế này... Nhưng anh là một người cao thượng, anh lại là bạn của tôi có đúng không nào? Vậy thì anh hãy nghe nhé: em gái tôi, Axya, yêu anh.

Tôi giật bản người lên và nhồm dậm...

- Em gái anh, anh bảo là...

- Vâng, đúng thế. - Gaghin ngắt lời tôi. - Tôi nói với anh là cô bé nó đã phát rồ và nó cũng đã làm tôi phát điên. Nhưng may thay, nó không biết nói dối, và tin tôi. Hừ, tâm hồn cô bé ấy mới kỳ lạ làm sao chứ... nhưng nó tự giết chết nó mất thôi, nhất định là thế.

- Nhưng anh làm đấy. - Tôi nói.

- Không, tôi không làm đâu. Hôm qua, anh biết không, nó nằm suốt ngày, không ăn uống gì hết, tuy vậy, nó không hề than thở gì cả, nó chưa hề biết than thở là gì. Tôi cũng chẳng lấy thế làm bận tâm, mặc dù đến chiều nó có hơi sốt. Sáng sớm nay, vào lúc hai giờ đêm bà chủ nhà đã gọi tôi dậy: ông hãy vào ngay, - bà ta nói, - xem tiểu thư thế nào, tiểu thư làm sao mà nghe nguy kịch lắm. Tôi chạy vào phòng Axya và thấy nó vẫn mặc nguyên cả áo xống, người nóng hừng hực, nước mắt đầm đìa; đầu nóng như lò than, hai hàm răng đập vào nhau kêu lập cập. “Em làm sao thế? - Tôi hỏi. - Em bị ốm hay sao thế?” - Nó đã ôm chầm lấy cổ tôi và van xin hãy đưa nó đi khỏi nơi này ngay, càng sớm càng tốt, nếu còn muốn cho nó sống... Tôi không hiểu gì hết, ra sức dỗ dành nó... nó khóc mỗi lúc một to và bỗng nhiên qua tiếng nức nở của nó tôi nghe thấy... Hừ, vẫn tất là qua tiếng khóc của nó tôi đã nhận thấy một cách rõ ràng là nó yêu anh. Tôi cầm chắc với anh rằng, cả anh lẫn tôi, những con người chín chắn, chúng ta không thể hình dung được tình cảm của nó sâu sắc đến mức nào, và những tình cảm ấy của nó bùng lên với sức mạnh ghê gớm biết chừng nào, tình cảm đó ập đến với nó cũng bất ngờ và không gì ngăn cản nổi như một cơn giông vậy. Anh là một người rất dễ cảm, - Gaghin nói tiếp, - nhưng tại sao nó lại yêu anh đến thế, điều đó thú thực là tôi không hiểu. Nó có nói với tôi rằng là nó thấy quý mến anh ngay từ phút ban đầu. Chính vì thế mà cách đây mấy hôm nó vừa khóc lóc vừa đoán chắc với tôi rằng ngoài tôi ra nó không muốn yêu ai nữa, nó cứ đinh ninh rằng anh khinh nó, có lẽ anh đã biết rõ nó là ai. Có lần nó đã hỏi xem tôi có nói gì về tiểu sử của nó không, dĩ nhiên là tôi bảo không, nhưng tính nhạy cảm của nó mới thật đáng sợ. Nó chỉ mong có một điều: đi, đi ngay tức khắc. Tôi đã ngồi lại với nó cho đến sáng, nó bắt tôi hứa rằng ngày mai chúng tôi sẽ lên đường, không nấn ná ở đây thêm một ngày nào nữa và lúc bấy giờ nó mới ngủ được. Tôi đã suy nghĩ kỹ, và quyết định là sẽ nói với anh. Theo tôi, Axya có lý, tốt nhất là cả hai chúng tôi đều phải đi khỏi

nơi này. Và lẽ ra hôm nay tôi đã phải đưa nó đi rồi nếu trong óc tôi không chợt nảy ra ý định làm tôi nán lại. Có thể... Biết đâu đấy? Lỡ anh cũng thích em gái tôi thì sao? Nếu vậy thì vì lẽ gì tôi lại phải đưa nó đi. Và thế là tôi quyết định... sau khi đã gác chuyện sẽ diện sang một bên... Hơn nữa, chính tôi cũng nhận ra đôi chút... Tôi quyết định... hỏi thẳng anh... - Gaghin tội nghiệp tỏ ra vô cùng bối rối. - Mong anh thứ lỗi, - anh nói thêm, - tôi chưa hề vấp phải một tình huống nan giải như thế này bao giờ.

Tôi cầm lấy tay anh.

- Anh muốn biết, - tôi nói, giọng rần rỏi, - là tôi có thích em gái anh không chứ gì? Có, tôi có thích cô ấy...

Gaghin ngược mắt nhìn tôi.

- Nhưng, - anh nói, giọng ngập ngừng, bối rối, - như vậy tức là anh không lấy nó?

- Sao anh lại muốn tôi trả lời anh ngay câu hỏi ấy? Anh hãy tự xét xem, lúc này liệu tôi có thể...

- Tôi biết, tôi biết, - Gaghin ngắt lời tôi, - tôi không có quyền đòi hỏi anh trả lời, và câu hỏi của tôi quả là quá khiếm nhã... Nhưng anh bảo biết làm thế nào khác? Không nên đùa với lửa. Anh chưa biết rõ Axya đấy thôi, nó đang ốm, vậy mà bỏ đi, hẹn gặp anh... Giá là cô gái khác, nó đã biết che giấu và chờ đợi, nhưng nếu như vậy đã không phải là nó. Với nó đây là lần đầu, tai họa chính là ở chỗ đó! Nếu như anh được chứng kiến sáng hôm nay nó đã khóc nức nở dưới chân tôi như thế nào thì chắc anh đã hiểu được cái mối họa của tôi.

Tôi nghĩ ngợi. Những lời nói của Gaghin “hẹn gặp anh” cứ như những mũi dao đâm nhói vào lòng tôi. Tôi cảm thấy xấu hổ nếu không thẳng thắn đáp lại tấm lòng cởi mở trung thực của anh.

- Vâng, - cuối cùng tôi đã nói, - anh nói đúng. Cách đây một giờ tôi có

nhận được của em gái anh một lá thư nhỏ. Đây, lá thư của cô ấy đây.

Gaghin cầm lấy lá thư, anh đọc lướt qua và để hai tay rơi thông xuống đầu gối. Vẻ kinh ngạc lộ rõ trên mặt anh nom thật tức cười, nhưng tôi đâu có nghĩ đến chuyện cười.

- Anh, tôi xin nhắc lại, anh là một người cao thượng, - Gaghin nói, - nhưng biết làm thế nào bây giờ? Làm thế nào hả? Nó muốn ra đi, nhưng lại viết thư cho anh và tự trách mình là khinh suất... Nó đã kịp viết lá thư này nào lúc nào nhỉ? Nó muốn gì ở anh?

Tôi an ủi anh, và chúng tôi bắt đầu bàn bạc xem nên làm thế nào với một thái độ rất mực lạnh lùng.

Và cuối cùng chúng tôi đã thỏa thuận với nhau là để tránh rủi ro, tôi thẳng thắn nói rõ với Axya, Gaghin phải ngồi nhà và không được để lộ cho nàng biết là anh đã đọc lá thư của nàng, chúng tôi ước hẹn là đến chiều thì sẽ gặp lại nhau.

- Tôi hoàn toàn hy vọng ở anh, - Gaghin nói và siết chặt tay tôi, - anh sẽ cứu vớt cả nó lẫn tôi. Nhưng dẫu sao thì ngày mai chúng tôi vẫn cứ ra đi, - anh nói thêm và đứng dậy, - bởi vì anh sẽ không lấy nó đâu.

- Anh hãy cho tôi nghĩ thêm đến chiều, - tôi nói.

- Anh cứ việc nghĩ, nhưng anh sẽ không lấy nó đâu.

Anh ra về, còn tôi thì gieo mình xuống đi văng và nhắm mắt lại. Đầu óc tôi quay cuồng, quá nhiều ấn tượng cùng ập đến một lúc làm cho ý nghĩ của tôi cứ rối lên như tơ vò. Tôi bất bình với thái độ cởi mở của Gaghin, tôi tức giận Axya, tình yêu của nàng vừa làm cho tôi sung sướng, lại vừa làm cho tôi bối rối. Tôi không hiểu cái gì đã buộc nàng phải bộc lộ hết với anh trai; việc cần phải quyết định trong chốc lát gần như chỉ trong khoảnh khắc làm cho tâm can tôi cứ rối lên bời bời...

“Liệu có thể cưới một thiếu nữ mười bảy tuổi với tính tình như nàng được chăng?” - Tôi vừa nói vừa đứng dậy.

XV

ôi vượt sông Ranh vào một giờ đã định trước, và người đầu tiên gặp tôi ở bên bờ kia chính là chú bé đã tìm gặp tôi lúc sáng. Chú bé rõ ràng là có ý chờ tôi.

- Ông có thư của tiểu thư Annette, - chú bé nói giọng nhỏ nhẹ và trao cho tôi bức thư khác.

Axya báo cho tôi biết việc thay đổi địa điểm cuộc hẹn hò. Sau một giờ rưỡi nữa tôi phải đến nhà bà Lunze, chứ không phải đến chỗ chòi canh, tôi sẽ gõ cửa ở tầng dưới và lên tầng ba.

- Thưa ông lại “được” chứ ạ? - Chú bé hỏi tôi.

- “Được”. - Tôi nhắc lại và lưỡng lự bước đi dọc theo bờ sông Ranh. Quay về nhà rồi lại sang thì không kịp, nhưng tôi cũng không thích lang thang trong thành phố.

Tôi biết sau bức tường thành có một khu vườn nhỏ, trong đó có lều cho khách chơi ky và có bàn cho khách thích uống bia. Tôi rẽ vào khu vườn. Một người Đức đứng tuổi đang chơi ky - tiếng cầu gỗ lăn lộc cộc, thỉnh thoảng lại vang lên tiếng reo hò tán thưởng. Cô hầu bàn xinh xắn, cặp mắt đỏ hoe bê ra cho tôi một vai bia. Tôi ngó nhìn vào tận mặt cô. Cô ngoảnh mặt quay đi.

- Vâng, đúng thế, - một người đàn ông to béo, ngồi cách tôi không xa,

nói. - Gankhen của chúng ta hôm nay rất đau buồn, vị hôn phu của nàng vừa bị sung lính. - Tôi ngắm nhìn cô hầu bàn, cô ta ngồi thu lu trong một góc và đưa tay lên che má. Hai hàng lệ chảy ròn ròn theo những ngón tay cô. Mỗi khi có người gọi bia cô bê ra cho khách rồi lại trở về ngồi vào chỗ cũ. Nỗi đau của cô đã tác động đến tôi. Tôi bắt đầu suy nghĩ về cuộc hẹn hò sắp tới, những ý nghĩ bần khoản, dẫn vật, những ý nghĩ buồn. Trên đường đi đến chỗ hẹn lần này lòng tôi nặng trĩu. Tôi sẽ chẳng được hưởng cái niềm vui sướng của một mối tình tương giao. Tôi biết mình phải giữ lời hứa, phải làm tròn nghĩa vụ nặng nề. “Vớ với nó, đừng có đùa” - Những lời nói ấy của Gaghin cứ những mũi tên cắm sâu mãi vào tâm hồn tôi. Cách đây mới bốn hôm thôi, cũng trên con đò bồng bênh theo sóng trôi đi này trong lòng tôi đã chẳng day dứt vì nỗi khát khao hạnh phúc đó sao? Hạnh phúc đã ở trong tầm tay, nhưng tôi lại do dự, tôi đã xua đuổi nó, tôi đã buộc lòng phải xua đuổi nó... Sự xuất hiện đường đột của nó làm tôi bối rối. Chính Axya với cái đầu rực lửa của nàng, bởi cái quá khứ của nàng, với cái nếp gia giáo nửa vời của nàng, đó là một người đầy sức hấp dẫn nhưng cũng thật kỳ dị - quả thực, nàng đã làm tôi hoảng sợ.

Những tình cảm ấy của tôi cứ chống chọi nhau trong một thời gian khá lâu. sắp đến giờ hẹn rồi. “Tôi không thể cưới nàng, - cuối cùng tôi đã quyết. - Nhưng nàng không biết rằng chính tôi cũng yêu nàng”.

Tôi đứng dậy, và sau khi đã đặt đồng taler^[14] vào tay nàng Gankhen bất hạnh (nàng thậm chí không thềm cảm ơn tôi), tôi lên đường đến nhà bà Lunze. Ráng chiều đã lan rộng khắp không gian, và ánh hoàng hôn hắt lên khoảng trời nhỏ hẹp ở bên trên dãy phố tối mờ mờ. Tôi vừa gõ nhẹ, thì cánh cửa đã bật mở ra ngay. Tôi bước qua ngưỡng cửa và rơi vào một vùng tối như bưng.

- Đi lối này, - có tiếng một bà già gọi tôi, - có người đang đợi ông.

Tôi mò mẫm bước trong bóng tối, một bàn tay xương xẩu của ai đó dặt

tay tôi.

- Có phải bà Lunze đấy không? - Tôi hỏi.

- Chính tôi, - người đó trả lời, - chính tôi đây, hỡi chàng trai tuyệt thế giai nhân của tôi ạ. - Bà lão lại dắt tay tôi leo lên tầng trên, lần theo cái cầu thang dốc đứng, và dừng lại ở đầu cầu thang tầng ba. Trong ánh sáng lờ mờ lọt qua ô cửa sổ nhỏ tôi đã nhận ra khuôn mặt nhăn nheo của bà quả phụ của viên thị trưởng. Một nụ cười nham hiểm ngọt xớt làm cho cái mồm móm mém bành rộng ra, làm cho đôi mắt đờ đẫn díp hẳn lại. Bà ta chỉ cho tôi lối cửa nhỏ. Tay run lẩy bẩy tôi mở cửa bước vào rồi khép lại.

Tôi lọt vào một căn phòng nhỏ tối tăm, phải một lát sau tôi mới nhận ra Axya. Đầu trùm chiếc khăn san dài, nàng ngồi trên chiếc ghế tựa đặt gần bên cửa sổ, đầu ngoẹo hẳn sang một bên và gần như muốn giấu hẳn đi, nom giống như con chim nhỏ trong lúc hoảng sợ. Hơi thở gấp và toàn thân nàng run lên bần bật. Tôi thấy thương nàng, một niềm thương cảm khó nói lên lời. Tôi bước lại gần nàng. Đầu nàng càng ngoẹo xuống thấp hơn...

- Anna Nikôlaievna^[15], - tôi nói.

Nàng bỗng rướn thẳng người lên, muốn ngược mắt lên nhìn tôi, nhưng không được. Tôi nắm lấy tay nàng, bàn tay ấy lạnh và nằm yên trong tay tôi như một bàn tay chết.

- Em mong... - Axya thốt lên, và gặng mím cười nhưng đôi môi trắng bệch không chịu theo ý nàng. - Em muốn... Không, em không thể... - Nàng nói thêm rồi im lặng. Thực ra giọng nàng đứt quãng trong từng lời.

Tôi ngồi xuống cạnh nàng:

- Anna Nikôlaievna, - tôi nhắc lại và cũng không biết nói gì thêm.

Im lặng. Tôi vẫn nắm tay nàng và mắt nhìn thẳng vào mắt nàng. Toàn thân nàng vẫn co rúm lại như lúc nãy, hơi thở của nàng nghe khó nhọc và

nàng khẽ cắn làn môi dưới để khỏi bật ra tiếng khóc, để kìm lại những giọt nước mắt đang sôi sục trong khóe mắt nàng... Tôi nhìn nàng. Trong cái tư thế ngồi bất động đầy vẻ sợ hãi của nàng có cái gì như tuyệt vọng làm khơi động lòng người. Hình như nàng phải khó khăn lắm mới lê bước được tới cái ghế tựa và cứ thế gieo mình ngồi phịch xuống. Lòng tôi tan nát.

- Axya, - tôi cất tiếng gọi khẽ nghe không thành tiếng...

Nàng từ từ ngược mắt lên nhìn tôi... Ôi, ánh mắt của người đàn bà đang yêu, ai là người tả nổi ánh mắt ấy? Ánh mắt ấy van vãn, gửi gắm, ánh mắt ấy dò hỏi, hiển dưng... Tôi không thể cưỡng nổi sức cám dỗ của ánh mắt ấy. Một ngọn lửa mảnh mai lướt qua như muôn vòn lưỡi kim nóng bỏng châm chích trên khắp người tôi, tôi cúi xuống và áp mặt vào tay nàng...

Tiếng lòng thổn thức, rạo rực nghe như tiếng nấc rồi một bàn tay run lấy bấy mảnh mai như chiếc lá khẽ chạm vào tóc tôi. Tôi ngược mắt lên và nhìn vào mặt nàng. Nét mặt ấy bỗng nhiên biến sắc, trên đó không còn cái vẻ sợ sệt, ánh mắt xa vời vợi và cuốn theo cả tôi, cặp môi hé mở, vầng trán nhợt nhạt như đóa hoa cương, và những món tóc lật ra phía sau hệt như có một làn gió nhẹ đã thổi bạt chúng đi. Tôi mê mẩn, kéo nàng lại, bàn tay nàng ngoan ngoãn nghe theo, và toàn thân nàng cũng ngả theo bàn tay, chiếc khăn voan tuột xuống khỏi vai và đầu nàng khẽ ngả áp vào ngực tôi, kề sát ngay dưới đôi môi nóng bỏng của tôi...

- Em là của ông... - nàng thì thầm nghe không thành tiếng. Hai tay tôi đã lướt quanh thân nàng... Nhưng bỗng nhiên hình ảnh của Gaghin vụt hiện lên như một ánh chớp làm tôi bừng tỉnh. - Chúng ta đang làm gì thế này? - Tôi thốt lên và lùi lại phía sau như người lên cơn kinh giật. - Anh trai cô... chính anh ấy đã biết rõ tất cả. Anh ấy biết hôm nay tôi gặp cô.

Axya lại gieo mình xuống chiếc ghế tựa.

- Đúng thế, - tôi vừa nói vừa đứng dậy và bỏ sang góc khác. - Anh trai

cô biết rõ tất cả... Tôi buộc phải nói hết với anh ấy...

- Ông buộc phải nói? - Nàng hỏi lại tôi, giọng mơ hồ.

Rõ ràng là nàng chưa thể thoát khỏi cơn bàng hoàng và không hiểu hết ý tôi.

- Vâng, chính thế, - tôi nhắc lại với giọng phũ phàng khó hiểu, - và trong việc này lỗi là tại cô, chỉ tại cô mà thôi. Tại sao cô lại tự nói ra điều bí mật của cô làm gì? Ai bắt cô phải nói ra hết với anh cô? Hôm nay chính anh ấy đã tự đến tìm tôi và kể cho tôi nghe câu chuyện mà cô đã nói với anh ấy. - Tôi cố gắng không nhìn Axya và bước những bước dài quanh phòng. - Bây giờ thì hết, hết tất.

Axya đứng dậy khỏi chiếc ghế tựa.

- Khoan đã, - tôi thốt lên, - khoan đã, tôi mong cô hãy ở lại đã, cô đang nói chuyện với một người chính trực. Nhưng, hãy vì Chúa, cái gì làm cô xúc động đến thế? Hay cô đã thấy tôi có gì thay lòng đổi dạ chẳng? Tôi không thể nào che giấu khi ở trước mặt anh trai cô, anh ấy đã đến tìm tôi lúc sáng nay.

“Tôi nói cái gì vậy?”, tôi tự nhủ và ý nghĩ cho rằng mình là tên lường gạt hèn hạ, rằng Gaghin biết hết cuộc gặp gỡ này của chúng tôi, rằng tất cả đều sai trái, tất cả đều sẽ bị phanh phui, cứ thế đồn réo trong đầu tôi.

- Em không nói gì với anh trai em cả,- Axya nói lý nhí, giọng hoảng hốt, - anh ấy tự đến đấy.

- Cô hãy xét xem cô đã làm những gì nào, - tôi nói tiếp, - bây giờ thì cô lại muốn bỏ đi...

- Em buộc phải ra đi, - nàng vẫn nói giọng nhỏ nhẹ. - Em mời ông đến đây là cốt để từ biệt ông.

- Và cô tưởng rằng tôi sẽ thanh thản khi phải từ biệt cô hay sao? - Tôi

hỏi lại nàng.

- Nhưng ông nói ra với anh trai em làm gì? - Axya nhắc lại, vẻ băn khoăn.

- Tôi đã nói với cô rằng tôi không thể hành động khác. Giá như chính cô không tiết lộ...

- Em đã tự giam mình trong một căn phòng khóa kín cửa, - Axya nói, giọng nàng nghe chắt phác - nhưng em không ngờ bà chủ nhà cũng có chìa khóa vào phòng em...

Lời hối lỗi thành thực ấy đã được nói qua miệng nàng vào cái giây phút ấy, bấy giờ suýt làm tôi nổi giận... nhưng giờ đây mỗi khi hồi tưởng lại lòng tôi vẫn thấy xốn xang. Một cô gái chân thành, trung thực và bất hạnh!

- Thế đấy, bây giờ thì hết! - tôi lại nói - Thế là hết. Bây giờ thì chúng ta chỉ còn mỗi cách là chia tay nhau thôi. - Tôi trộm liếc nhìn Axya... trong phút chốc nét mặt nàng đã đỏ rần lên. Và tôi cảm thấy nàng lại bắt đầu ngượng ngùng và hoảng hốt. Thế nhưng tôi vẫn cứ đi đi lại lại và nói năng như một người trong lúc hôn mê. - Cô đã không để cho mỗi cảm tình vừa mới chớm nở được phát triển, chính cô đã tự bứt đi sợi dây liên hệ giữa chúng ta, cô không tin tôi, cô nghi ngờ tôi...

Trong khi tôi đang nói, Axya cứ ngả dần người về phía trước. Bất thành linh nàng quỳ sụp xuống, gục đầu vào lòng bàn tay và khóc nức nở. Tôi chạy đến, định đỡ nàng đứng dậy, nhưng nàng không chấp thuận. Tôi không chịu nổi nước mắt đàn bà, hể nhìn thấy phụ nữ khóc là lòng dạ tôi cứ rối lên bời bời.

- Anna Nikôlaievna, - tôi cứ thế lặp đi lặp lại, - thôi, tôi van cô, hãy vì Chúa, cô đừng khóc... - Tôi lại cầm lấy tay nàng...

Nhưng tôi vô cùng sửng sốt, đột nhiên nàng vùng đứng dậy rồi lao ra cửa như một ánh chớp và biến mất...

Mấy phút sau bà Lunze bước vào, trong khi tôi vẫn còn đứng trơ ra ở giữa phòng như người bị sét đánh. Tôi không thể nào hiểu nổi tại sao cuộc gặp gỡ của chúng tôi lại kết thúc một cách chóng vánh, ngu xuẩn như vậy, cuộc gặp gỡ kết thúc khi tôi chưa nói được một phần nghìn điều tôi muốn nói, cần nói, khi chính tôi cũng chưa biết rõ là cuộc gặp gỡ ấy rồi đây sẽ đi đến đâu...

- Tiểu thư đi rồi sao? - Bà Lunze nói, cặp lông mày vàng rướn lên cao đến tận mái tóc giả của bà.

Như một thẳng ngậy, tôi giương mắt lên nhìn bà và lặng lẽ bỏ đi.

XVI

Gaghin bước ra đón gặp tôi.

- Anh có gặp em gái tôi không? - Anh lớn tiếng hỏi tôi ngay từ lúc tôi còn đang đi ở đằng xa.

- Chẳng lẽ cô ấy không có nhà sao? - Tôi hỏi.

- Không.

- Cô ấy vẫn chưa về?

- Chưa, tôi có lỗi, - Gaghin nói tiếp, - tôi không chịu nổi. Trái với lời giao ước giữa chúng ta, tôi đã đến chỗ chòi canh, không thấy Axya ở đây, có lẽ nó không đến đó chăng?

- Cô ấy không đến chỗ chòi canh.

- Anh không gặp nó sao?

Tôi đã thú nhận rằng tôi đã gặp nàng.

- Ở đâu?

- Ở nhà bà Lunze. Tôi đã chia tay với cô ấy cách đây một giờ, - tôi nói thêm. - Tôi cứ tưởng cô ấy đã về nhà rồi.

- Chúng ta chờ vậy, - Gaghin nói.

Chúng tôi bước vào nhà và ngồi xuống cạnh nhau, cả hai chúng tôi đều

im lặng cả hai đều thấy sượng sùng.

Chúng tôi luôn đưa mắt ngó nhìn ra cửa, nghe ngóng. Cuối cùng Gaghin đứng dậy. - Chuyện chẳng bình thường đâu! - Anh thốt lên. - Lòng tôi cứ như lửa đốt. Nó hành hạ tôi đến chết mất thôi, ôi lạy Chúa... Chúng mình cùng đi tìm nó vậy.

Chúng tôi ra khỏi nhà. Ngoài sân trời đã tối hẳn.

- Anh đã nói những gì với cô bé? - Gaghin vừa nói vừa kéo cái mũ sụp xuống tận mắt.

- Tôi gặp cô ấy cả thấy có năm phút, - tôi trả lời. - Tôi nói với cô ấy những điều mà chúng ta đã thỏa thuận.

- Anh biết không, - Gaghin nói, - tốt hơn cả là chúng ta hãy chia tay nhau. Nếu cứ thế này e rằng lát nữa chúng ta sẽ gặp phải cô ấy mất. Bất luận thế nào thì sau một giờ anh hãy quay lại đây.

Tôi nhanh nhẹn xuống khỏi vườn nho và lao vào thành phố. Tôi thả bước lướt qua khắp các phố phường, đưa mắt ngó khắp nơi, thậm chí ngó cả vào cửa sổ nhà bà Lunze, rồi trở lại sông Ranh và chạy theo dọc bờ sông... Thoảng hoặc tôi có nhìn thấy loáng thoáng bóng dáng mấy người đàn bà nhưng không thấy Axya đâu cả. Giờ đây tôi bứt rứt không phải vì bực bội nữa - mà một nỗi sợ hãi thâm kín đang cấu xé tâm can tôi, và tôi cảm thấy đó không phải chỉ là sự sợ hãi... không, đó còn là lòng hối hận, là một niềm thương cảm cháy bỏng nhất: tình yêu - đó chính là tình yêu, một mối tình thơ mộng nhất. Tôi bẻ ngón tay rồi cất tiếng gọi Axya trong bóng tối giữa lúc trời đêm đang đen dần, thoát tiên tôi còn gọi khẽ, sau đó tôi gọi mỗi lúc một to, to mãi. Tôi cứ nói đi nói lại mãi có tới hàng trăm lần rằng tôi yêu nàng, tôi nguyện sẽ không bao giờ sống xa nàng, tôi sẵn sàng hiến dâng tất cả mọi thứ trên đời này để lại được cầm bàn tay lạnh giá của nàng một lần nữa, để lại được nghe thấy tiếng nói nhỏ nhẹ của nàng, để lại được nhìn

thấy nàng ở trước mặt tôi... Nàng ở ngay trong vòng tay, nàng đã đến với tôi một cách quả quyết, đó là một trái tim hoàn toàn vô tội và tha thiết yêu thương, nàng mang lại cho tôi trọn cả tuổi xuân của nàng... Vậy mà tôi đã không ôm nàng vào lòng, tôi đã tự làm mất đi niềm hạnh phúc to lớn là được nhìn thấy khuôn mặt xinh đẹp của nàng rạng rỡ lên trong niềm sung sướng, một niềm vui êm đềm... Ý nghĩ ấy đã làm tôi phát điên.

“Liệu nàng có thể đi đâu, liệu nàng có tự hủy hoại thân mình hay không?”, tôi thốt lên trong một nỗi niềm tuyệt vọng... Bỗng tôi nhìn thấy một vật gì trắng trắng thấp thoáng ở chỗ mép bờ sông, - tôi biết rõ chỗ đó, ngôi mộ của một người chết đuối cách đây đã mười bảy năm, trên ngôi mộ có cây thập tự bằng đá đã lún sâu xuống đất tới phân nửa, với mấy hàng chữ đã phai mờ. Tim tôi se cứng lại... Tôi lao tới chỗ cây thập tự, cái bóng trắng biến mất. Tôi hét gọi: “Axya!” Tiếng hét man rợ của tôi đã làm cho chính tôi hoảng hốt - nhưng không ai trả lời...

Tôi quyết định quay trở lại hỏi Gaghin xem anh đã tìm thấy nàng chưa.

XVII

Tôi rảo bước lên đồi, lần theo lối mòn trong vườn nho và đã nhìn thấy ánh đèn trong căn phòng của Axya, ánh sáng đó đã làm cho tôi hơi yên lòng.

Tôi rảo bước về phía căn nhà, cửa dưới đã khóa, tôi gõ cửa. Cánh cửa sổ con của căn phòng không có ánh đèn tầng dưới khẽ hé mở ra và Gaghin lộ đầu ra.

- Anh đã gặp nàng chưa? - Tôi hỏi anh.

- Cô ấy về rồi, - anh trả lời tôi, giọng thì thầm. - Nó đang ở trên phòng và thay áo. Yên ổn cả.

- Lạy Chúa! - Tôi thốt lên với một niềm sung sướng khó nói nên lời. - Lạy Chúa! Bây giờ thì mọi việc rồi sẽ rất tốt đẹp. Nhưng anh biết không, chúng mình cần trao đổi lại với nhau thêm một chút.

- Để lúc khác, - anh khước từ và khẽ từ từ kéo cánh cửa sổ về phía mình, - để lúc khác, còn bây giờ thì thôi tạm biệt.

- Mai nhé, - tôi nói, - ngày mai rồi mọi việc sẽ tốt đẹp.

- Thôi tạm biệt, - Gaghin nhắc lại và hai cánh cửa sổ đóng lại.

Suýt nữa thì tôi lại gõ cửa gọi anh. Tôi muốn nói ngay lúc ấy với anh rằng tôi xin cưới em gái anh. Nhưng ai lại đi hỏi vợ vào lúc như vậy nhỉ...
“Ngày mai, - tôi tự nhủ, - ngày mai tôi sẽ hạnh phúc...”

Ngày mai tôi sẽ hạnh phúc! Hạnh phúc không có ngày mai, hạnh phúc không có cả cái hôm qua, hạnh phúc không nhớ đến quá khứ, không nghĩ đến tương lai, hạnh phúc chỉ có hiện tại, và hạnh phúc cũng không phải là một ngày mà đó chỉ là một khoảnh khắc.

Tôi không còn nhớ là tôi đã trở về thị trấn Z như thế nào nữa. Tôi đã đi không phải bằng chân, và vượt sông cũng không phải bằng thuyền mà hình như có đôi cánh gì không biết, một đôi cánh mạnh vô song đã sải rộng dang bồng tôi lên. Lúc đi ngang qua một bụi cây tôi chợt nghe thấy tiếng họa mi, tôi dừng lại và lắng nghe một hồi lâu. Tôi có cảm tưởng là họa mi đang ca ngợi tình yêu của tôi và hạnh phúc của tôi.

XVIII

Sáng hôm sau, khi tôi vừa tới gần căn nhà nhỏ quen thuộc thì cảnh tượng ở nơi đó đã làm tôi choáng váng, tất cả các ô cửa sổ của căn nhà đó đều mở toang, và cả cửa ra vào cũng bỏ ngỏ, giấy má bay ngổn ngang trên bậu cửa, người hầu gái tay cầm chổi hiện ra sau khung cửa ra vào.

Tôi bước lại gần cô...

- Họ đi rồi. - Cô ta nhanh nhẩu nói trước khi tôi kịp hỏi cô: - Gaghin có nhà không?

- Họ đi rồi sao? - Tôi hỏi lại... - Họ đi rồi nghĩa là thế nào? Đi đâu?

- Họ đi sáng nay, vào lúc sáu giờ, và không nói là đi đâu. À hình như chính ông là ông N. có phải không ạ?

- Chính tôi là N. đây.

- Bà chủ có giữ một lá thư gửi ông. - Người hầu gái đi lên gác một lát và trở xuống với lá thư trong tay. - Đây ạ, xin ông nhận cho.

- Nhưng lẽ nào... Sao lại có thể như thế được nhỉ?...

Tôi bắt đầu kinh ngạc. Người hầu gái giương cặp mắt đờ đẫn nhìn tôi một lát rồi quay vào tiếp tục quét dọn.

Tôi mở phong thư. Đó là lá thư của Gaghin viết cho tôi, nhưng Axya thì không có đến một dòng. Mở đầu lá thư anh mong tôi đừng giận anh vì việc

ra đi đường đột của anh, anh tin rằng nếu suy nghĩ chín chắn ắt tôi sẽ ủng hộ quyết định này của anh. Anh không còn cách nào để thoát ra khỏi tình trạng có thể dẫn đến những hậu quả rất khó khăn và nghiêm trọng. “Chiều qua, - anh viết, - khi hai đứa chúng mình cùng im lặng ngồi chờ Axya, tôi đã quyết định dứt khoát là phải ra đi. Có những định kiến mà tôi rất tôn trọng; tôi hiểu rằng anh không thể cưới Axya làm vợ. Axya đã nói hết với tôi, để làm yên lòng cô bé tôi đã phải nhượng bộ trước những yêu cầu thiết tha, ráo riết của nó”. Cuối thư anh lấy làm tiếc rằng sự quen biết của chúng tôi chấm dứt quá nhanh, anh chúc tôi hạnh phúc, thân ái siết chặt tay tôi và mong tôi đừng tốn công tìm kiếm hai người.

“Những định kiến gì chứ? - Tôi lên tiếng quát, tuồng như anh có thể nghe thấy tiếng quát của tôi - Sao lại có thể vô lý như thế được! Ai cho anh cái quyền bắt cóc Axya của tôi...”. Tôi đưa hai tay lên ôm lấy đầu...

Người hầu gái lớn tiếng gọi bà chủ, sự sợ hãi của cô đã làm cho tôi bình tĩnh. Một ý nghĩ bừng lên trong đầu tôi: đi tìm họ, đi tìm, bất kể thế nào cũng phải đi tìm cho bằng được. Không thể chấp nhận một cái tát như vậy, không thể an phận trước sự kết cục như thế này được. Bà chủ cho tôi biết hai anh em Gaghin lên tàu thủy vào lúc sáu giờ sáng và đi xuôi theo dòng sông Ranh. Tôi tìm đến văn phòng đường thủy. Ở đây người ta cho biết là hai người lấy vé tàu đến Kiônơ. Tôi trở về nhà thu xếp hành lý ngay tức khắc và lên đường đi theo họ. Trên đường trở về chỗ trọ tôi phải đi qua nhà bà Lunze... Khi đi ngang tôi chợt nghe thấy tiếng người gọi tôi. Tôi ngược lên và nhìn thấy bà quả phụ của viên thị trưởng đang đứng sau ô cửa sổ của chính căn phòng mà hôm qua tôi đã gặp Axya. Bà lão nhoẻn miệng nở một nụ cười nom rất khó chịu và gọi tôi. Tôi đã quay mặt định bỏ đi nhưng bà ta lại nói với theo tôi là bà hiện đang giữ một cái gì đó của người khác gửi cho tôi. Những tiếng đó đã làm cho tôi đứng sững lại và quay bước vào nhà bà. Làm sao có thể tả nổi những cảm xúc của tôi khi tôi lại nhìn thấy căn phòng ấy...

- Thực ra, - bà lão nói và trao cho tôi phong thư nhỏ, - già chỉ được trao cho cậu lá thư này với điều kiện là nếu cậu tự ý rẽ vào tìm già, nhưng già thấy cậu là một chàng trai dễ thương nên chẳng nỡ. Thôi cậu cầm lấy.

Tôi cầm lấy phong thư.

Trên mẫu giấy nhỏ xíu chỉ vền vện có mấy dòng viết vội bằng bút chì:

“Xin vĩnh biệt, chúng ta sẽ không bao giờ gặp nhau nữa đâu. Em ra đi không phải vì kiêu ngạo - không, em ra đi vì không còn cách nào khác. Hôm qua, khi em khóc trước mặt ông, giá như ông nói với em một tiếng, chỉ một tiếng thôi - thì em đã ở lại rồi. Nhưng ông đã không nói. Có lẽ như vậy lại hóa hay... Thôi vĩnh biệt!”

Một tiếng... ôi, tôi là một thằng điên! Đó chính là cái tiếng... cái tiếng mà tôi đã hoài công nhắc đi nhắc lại trong nước mắt suốt đêm qua, cái tiếng mà tôi đã phung phí ném đi theo gió, tôi đã nói đi nói lại giữa đồng không mông quạnh... nhưng tôi đã không nói tiếng đó với nàng, tôi đã không nói với nàng rằng tôi yêu nàng... Vâng, chính tôi đã không thể nói ra cái tiếng đó vào lúc ấy. Khi gặp nàng trong căn phòng bẽ bàng ấy tôi vẫn chưa ý thức được một cách rõ ràng về mối tình của tôi, ngay cả khi tôi cùng anh trai nàng ngồi chìm đắm trong im lặng nặng nề và ngượng ngập, ý thức ấy vẫn chưa bừng tỉnh ở trong tôi... Ý thức ấy chỉ bừng lên sau một hồi lâu khi tôi thấy hoảng hốt vì có thể có chuyện rủi ro đến với nàng, tôi bắt đầu đi tìm kiếm nàng và gọi tên nàng... Nhưng đến lúc ấy thì đã muộn. “Nhưng làm sao lại có thể như thế được”, có người đã nói với tôi như vậy, tôi không biết trong thực tế có thể xảy ra một trường hợp nào như vậy không, tôi chỉ biết rằng đó là sự thật. Axya đã không bỏ đi nếu ở nàng có lấy chút gì kiêu sa, điệu bộ, dù chỉ là chút ít thôi, và nếu cái địa vị của nàng không phải chỉ là hư danh. Nàng đã không thể chịu đựng nổi cái mà bất kỳ cô gái nào khác có thể chịu đựng được: tôi đã không hiểu được điều đó. Vị thiên thần độc ác của tôi đã chặn ngang môi tôi, không cho tôi thốt lên lời thú nhận trong lần

gặp gỡ cuối cùng của tôi với Gaghin trước khung cửa ô tối đèn, và thế là sợi dây cuối cùng tôi còn có thể bầu vịu cũng đã tuột khỏi tay tôi. Tôi trở lại thành phố L, ngay hôm đó với chiếc va ly nhỏ trong tay và đón tàu thủy đi Kiônno. Tôi còn nhớ là khi con tàu rời bến, khi tôi thầm chia tay với những con đường nhỏ ấy, với những nơi chốn tôi không bao giờ có thể quên được ấy tôi lại nhìn thấy nàng Gankhen đang ngồi bên bờ sông, trên một tảng đá. Sắc mặt nàng nhợt nhạt, nhưng không âu sầu. Một chàng trai trẻ nom rất điển trai đang đứng cạnh nàng, vẻ mặt tươi cười đang nói với nàng điều gì không rõ. Ở phía bên kia sông Ranh, đức Mẹ đồng trinh nhỏ nhắn của tôi vẫn buồn bã ló ra sau đám lá xanh đen của cây tần bì cổ thụ.

XIX

Kiônno tôi đã tìm ra dấu vết của hai anh em Gaghin. Tôi được biết là họ đi Lônđôn. Tôi lại lên đường đi theo họ, nhưng ở Lônđôn mặc dù tôi đã ra sức tìm kiếm vẫn đều vô ích. Sau một thời gian dài cố công tìm kiếm, tuy trong thâm tâm tôi vẫn chưa muốn thôi, vẫn hăm hở lần theo dấu vết của hai người, cuối cùng tôi cũng đành từ bỏ hy vọng tìm ra họ.

Rồi từ đó trở đi tôi không bao giờ gặp lại họ nữa, tối không bao giờ còn thấy Axya nữa. Có những tin tức mơ hồ vẳng đến tai tôi về anh trai nàng, nhưng với tôi thì nàng đã vĩnh viễn biến mất kể từ sau lần gặp gỡ ấy. Thậm chí tôi cũng không biết rằng nàng có còn sống hay không. Mấy năm nay, có lần đang ở sân ga nước ngoài, tôi đã thoáng nhìn thấy một người đàn bà ngồi trên toa xe lửa có khuôn mặt đã làm sống lại ở trong tôi những nét không bao giờ quên... nhưng chắc rằng tôi đã bị sự trùng hợp ngẫu nhiên đánh lừa. Trong tâm trí tôi Axya vẫn là một thiếu nữ mà tôi đã gặp vào cái thời tươi đẹp nhất của đời tôi, trong ký ức tôi nàng vẫn toàn vẹn như trong buổi gặp gỡ cuối cùng của chúng tôi khi nàng ngồi ngả người vào lưng chiếc ghế tựa thấp.

Vả lại cũng phải thú nhận rằng nỗi sầu tư của tôi về nàng kéo dài cũng không đến nỗi quá lâu, thậm chí tôi còn có ý nghĩ cho rằng số phận đã khéo sắp đặt, đã không để tôi gắn bó với nàng. Tôi yên phận với ý nghĩ là với một người vợ như vậy chắc chắn tôi chẳng sung sướng gì. Hồi ấy tôi còn trẻ và tương lai đó là một cái gì ngăn ngại, thoáng chốc, thế nhưng tôi lại cứ

cho rằng nó dài vô cùng vô tận. Tôi nghĩ: “Lẽ nào cái gì đã qua sẽ không bao giờ còn có thể lặp lại, mà còn lặp lại một cách tốt hơn, đẹp hơn được nữa sao?...”. Sau đó tôi còn quen biết nhiều người đàn bà khác, nhưng tình cảm mà Axya đã khởi lên ở tôi, một thứ tình cảm sâu sắc, bồi hồi và thơ mộng ấy, thì quả là không bao giờ còn lặp lại nữa. Thật vậy! Đối với tôi không có cặp mắt nào có thể thay thế được cặp mắt có lúc đã nhìn tôi đắm đuối vào cái thuở xa xưa ấy, không có trái tim nào đã từng nép chặt vào lòng tôi lại làm cho trái tim tôi thổn thức một cách êm ái và ngọt ngào như vậy. Bị kết vào cái án cô độc của một kẻ tứ cố vô thân tôi đang sống nốt những năm dài chán ngắt, nhưng tôi vẫn giữ những bức thư và nhành hoa phong lữ đã khô héo của nàng, đó chính là nhành hoa mà nàng đã ném từ cửa sổ xuống cho tôi từ cái thuở xa xưa ấy, tôi vẫn nâng niu như một kỷ niệm thiêng liêng. Cho đến bây giờ nhành hoa ấy vẫn còn thoang thoảng mùi hương, nhưng bàn tay đã trao cho tôi nhành hoa ấy, bàn tay mà tôi đã được đưa lên môi hôn chỉ một lần thôi ấy, có thể đã rửa nát từ lâu dưới một nắm mồ... Và bản thân tôi, cái gì đã đến với tôi? Tôi đã để lại gì sau những ngày vui tươi và huyên náo ấy, sau những ước mơ và hy vọng cao xa ấy? Mùi hương thoang thoảng của một loài thảo mộc tầm thường cứ thế trải qua tất cả những niềm vui và nỗi khổ của con người - sống lâu hơn cả bản thân con người.

Hết

Chú thích

[1] Tiếng Đức trong nguyên bản: Lohnlakai - người thuyết minh hoặc dẫn đường của các cơ quan du lịch.

[2] “Nhà bảo tàng xanh” (Grünes Gewölbe) là tên một bộ sưu tập các di vật quý giá của thế kỷ XVI-XVII đặt trong một lâu đài cổ tại thành phố Dresden ở Đức.

[3] Tiếng Đức trong nguyên bản: lời chào buổi chiều.

[4] Tên cô gái Đức, người yêu của Fauxt, trong vở “Fauxt” của Gơơ (1749-1832).

[5] Tiếng Đức trong nguyên bản: Lanciesvater, Gaudeamus.

[6] Tiếng Đức trong nguyên bản: Philister.

[7] Tiếng Đức trong nguyên bản: Chào bà.

[8] Nhạc sĩ Áo (1801 - 1843).

[9] Bức tranh của Raphaelen mô tả “Pygmalion và Galatê” đặt tại Farnezin.

[10] Bài dân ca cổ của Nga.

[11] Trường ca của Gơơ.

[12] Truyền thuyết dân gian về nàng tiên ở mỏm đá. Trong thơ ca cổ Lôơlây của Bantanô và Lôơlây của Hainơ (ND).

[13] Annette tức Anna (Axya).

[14] Đơn vị tiền Đức.

[15] Tên và phụ danh của Axya.